

ΑΝΤΑΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: ΣΤΟΥΣ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ!
Π. ΤΣΑΜΠΑΝΗ: ΛΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ
Α. ΑΜΠΑΤΖΗ: ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
Δ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ: ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ
Σ. ΜΑΞΙΜΟΥ: ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟΝ κ. Π. ΚΟΥΒΕΛΗ
Κ. ΣΙΔΕΡΗ: Α.Σ.Ο., Κ.Υ.Δ.Ε.Π. ΚΑΠ. ΟΡΓΑΝ. ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ
Θ. Κ.: Η ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΣΤΗ ΝΕΩΤΕΡΗ ΦΥΣΙΚΗ
Δ. Μ.: ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΟ "ΕΙΚΟΣΑΕΤΕΣ ΣΧΕΔΙΟ," ΤΟΥ κ. ΚΡΙΣΓΗ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΣΤΙΓΜΕΣ: ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ "ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ," — ΤΡΟΜΟ-
ΚΡΑΤΙΑ—Η ΟΥΝΡΑ—Η "ΚΡΙΤΙΚΗ," ΤΟΥ κ. Π. ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — κ.δ.

6

ΧΡΟΝΟΣ Α'. — ΤΕΥΧΟΣ

ΑΘΗΝΑ 15-8-1945

Α Ν Ο Ι Κ Ο Δ Ο Μ Η Σ

ΑΝΤΑΙΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Α.
ΑΡΙΘ. 6
15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ
1945

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ: ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΣΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ: Δ. ΜΠΑΤΣΗΣ
ΑΘΗΝΑ, ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 3 — ΤΗΛΕΦ. 21-066

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ
ΔΡΑΧΜΕΣ 100

ΣΤΟΥΣ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ!

Μέσα στο φοβερό γαλασμό που ξεθεμέλιωσε τον τόπο, ο μαρτυρικός λαός μας, δεν γνώρισε μοιάχα τα πιο φριχτά βάσανα της σκλαβιάς μα ταυτόχρονα έζησε και την πιο μεγαλειώδη αντίσταση που δεν είχε ξαναφανή σε τόση ένταση και έκταση εδώ και 125 χρόνια. Μέσα στη βαθειά αυτή αλλαγή που συντελέστηκε δεν ήταν δυνατό να μείνουν άμετοχοι οι πνευματικοί λειτουργοί. Πώς θα ήταν δυνατό ο έπιστήμονας, που είναι αναμφισβήτητα ένας κοινωνικός λειτουργός, να μείνει κλεισμένος στον «φιλντισένιο πύργο» του όπως τον είχαν φανταστή ξεστρατισμένες διάνοιες, τη στιγμή που το τράνταγμα που συνστάριζε όλους τους λαούς της Εδρώπης ζυπνοβσε και έφερνε στην ενεργό ζωή και δράση καινούργια εκατομμύρια ανθρώπους που ζούσαν ως τότε την απόμερη ζωή τους;

Κι' ιδιαίτερα σήμερα όπου στο αίτημα της 'Ανοικοδομής — ανοικοδόμησης όχι μόνο των έρειπών μα' ανοικοδόμησης μιας καινούργιας ζωής σ' όλους τους τομείς της κοινωνικής δράσης — συγκεντρώνονται όλες οι δημιουργικές δυνάμεις των λαών που θέλουν να κάνουν πραγματικότητα τα όνειρα των εκατομμυρίων που έδωσαν τη ζωή τους για να συντριφτεί η βαρβαρότητα του φασισμού, οι έπιστήμονες οι κάθε λογής τεχνικοί και ειδικοί έχουν βρεθεί παντού στις πρώτες γραμμές του καινούργιου ειρηνικού στρατού, του στρατού της ανοικοδόμησης.

Η έκδοση του «Ανταίου» και η απήχηση που βρήκε είναι ένας χαρακτηριστικός δείκτης αυτής της ατμόσφαιρας που έχει δημιουργηθεί και στον τόπο μας.

Η ανάγκη ν' αποφύγουμε την σπατάλη των μετρημένων δυνάμεων που διαθέτει ο τόπος στον έπιστημονικό — τεχνικό τομέα, που πολλές φορές αγνοούνται μεταξύ τους αντί ν' αλληλοσυμπληρώνονται, ή κατανόηση της γονιμότητας μιας αρμονικής συνεργασίας των ξεχωριστών ειδικοτήτων και η ανάγκη ενός συντονισμένου και προνοματισμένου τρόπου έρευνας και μελέτης των προβλημάτων του τόπου, επιβάλλουν σήμερα την δημιουργία ενός «Ανταίου» έπιστημονικού οργάνου που να συγκεντρώνει όλες αυτές τις σκόρπιες δυνάμεις και προσπάθειες. Σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη φορά κάθε μονόπλευρη προσπάθεια είτε από άποψη ειδικότητας είτε από την άποψη στενής πολιτικής χροιάς δεν θα εξυπηρετούσε την μεγάλη υπόθεση της ανοικοδόμησης.

Η πολύπλευρη καθυστέρηση που βαραίνει άβάσταχτα την κοινωνική ζωή του τόπου και τα εμπόδια που σωρεύονται και ανακόπτουν κάθε εξέλιξη και αξιοποίηση της χώρας κάνουν ακόμα πιο εδρό και ριζικό το έργο της μελέτης των προβλημάτων της ανοικοδόμησης.

στην χώρα μας και το ένωση των μέσων στο βασικό νεοελληνικό πρόβλημα που η λύση του βρίσκεται στην αδέσμευτη ανάπτυξη της παραγωγικής λειτουργίας, στην ανύψωση του βιοτικού επιπέδου του λαού και στην άνθιση της πνευματικής ζωής της πατρίδας μας στο βαθμό που καθορίζουν οι σημερινές απαιτήσεις του πολιτισμού.

Στο έργο αυτό θα πρέπει να προσφέρει τις δυνάμεις του κάθε προοδευτικός, κάθε αληθινός έπιστήμονας. Είναι αυτονόητο πως «έπιστήμονες» που έγκυα λείπουν, το στερεό έδαφος των έπιστημονικών πορισμάτων και καταφεύγουν σε «συμπεράσματα» αόριστα και υποταγμένα, σε στενά ιδιωτικά ή αντικειμενικά συμφέροντα, «έπιστήμονες» που σκόπιμα θέλουν να αγνοούν τις δυνατότητες αξιοποίησης του τόπου και τις αιτίες της καθυστέρησης του (διαφεύδοντας συχνά τα ίδια τα δικαιώματα των παλιότερων έπιστημονικών συμπεράσματα) κι' ακόμα «έπιστήμονες» — επινειρηματίες που βλέπουν την αξιοποίηση του τόπου σαν αποκλειστικό αντικείμενο πλουτισμού μιας μικρής μερίδας μεγαλοκεφαλαιοχών ξένων και ντόπιων, όλοι αυτοί που παρανοιάζουν τον ελληνικό λαό, τον κύριο αυτόν έμψυχωτή και δικαιούχο στην αναδιοργάνωση του τόπου, δεν μπορούν να έχουν θέση σ' ένα ένισιο έπιστημονικό οργανισμό.

Έξω απ' αυτούς όλοι οι άλλοι προοδευτικοί, οι αληθινοί έπιστήμονες δεν μπορούν και δεν πρέπει κάτω από οποιδήποτε πρόσχημα ή δικαιολογία να βρίσκονται χωρισμένοι.

Οι ιδεολογικές τους προτιμήσεις δεν μπορούν να τους χωρίσουν αν θελήσουν να καταπιστούν όχι με άφρημένες πολιτικές συζητήσεις μα' με τα συγκεκριμένα και άμεσα προβλήματα της 'Ανοικοδόμησης πάνω σε μια βάση εξυπηρέτησης του λαού και για την πρόοδο του τόπου.

Τόσο οι όπαδοί του έπιστημονικού σοσιαλισμού που έχουν από καιρό μελετήσει τα προβλήματα του τόπου και ενδ αφέρονται για την έρευνα και την λύση τους όσο και οι άπλοι και ελικρινείς δημοκράτες που ενδιαφέρονται για την προκοπή και τη δημοκρατική αναγέννηση του τόπου καθώς και όλοι οι προοδευτικοί και αληθινοί έπιστήμονες είναι απαραίτητοι και πολύτιμοι έφ' όσον θα προσφέρουν θετική εργασία.

Ο «Ανταίος» που με τις μικρές του δυνάμεις συνέβαλε ως τώρα στην προσπάθεια αυτή θεωρεί χρέος του να βοηθήσει στη συνένωση των έπιστημόνων για την πρόοδο και την αναδιοργάνωση της 'Ελλάδας διαθέτοντας τις στήλες του και τις δυνάμεις του για την πραγματοποίηση του μεγάλου τούτου έργου.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ 114 χορά

ΗΜΕΡΟΜ. 24-10-81

ΑΡΙΘ. 30350

2) "Ετσι τό ονομάζει ή κ. Αγγ. Χατζημιχάλη σό "περί λαϊκής τέχνης έθρου εις στή Μενάλη Έλλην. Έγκυκλοπαιδεία.

1) Κατά την εποχή της κλασσικής αρχαιότητας και τη ρωμαϊκή ή δια-
φορά ανάμεσα στα σπίτια των άρχοντων και των ανθρώπων του λαού
είναι τεράστια. Το ίδιο και κατά τη Βυζαντινή εποχή. Πλάι στα μέγαρα
και μεγαλοπρεπή βρίσκονταν τα έθλια σπίτια των κατώτερων τάξεων. Βλέ-
πε περισσότερα στο βιβλίο η «Λαϊκή αρχιτεκτονική» Ι. Βουσιόλου 1945.

3) Πολλοί έρευνήτες έχουν κάνει ήδη αξιόλογες τέτοιες παρατηρήσεις εκεί που ακόμα κοστάει ο αργαλειός. Χαρακτηριστικές είναι τού έρσιτου λαογράφου μας αιγιμήσιτοι Δ. Λουκόπουλου, στν βιβλίου του «Εδς φάσι» νουν κατ' επί νύνητοι οι Άλτολοι, 1927, που άφορουν την τοπική ένδυμασί καί τη λεβέντικη φουστάνελλα, στν όρνην της Ρούμελης, ή όποιή πότει να περιγράψει πόν παρσίσι πεία τελεωμικά στν Ιστορία.

ἡλακάτην καὶ τὸν ἐργαλεῖον τῶν προγόνων μας. Καὶ παρακάτω· «Εἰνε

Πώς όμως ήταν δυνατό να έχουν διαφορετική γνώμη αφού αυτές οι κυρίες δεν ξημεροβραδύζονται στον άργαλειό, απ' τα βαθιά χαράματα ως άργα τη νύχτα δουλεύοντας, χωρίς να δουν άσπρη μέρα, παρά μόνο για γούστο καταπιάνονται μια δυό ώρες τη μέρα για να σκοτώσουν την άντια τους, όπως π.χ. όταν κάθονται στο πιάνο για να παίξουν ένα κομμάτι Schubert, ή για να νανοΐξουν μια παρτίδα πινάκλ κ. ά. παρόμοια.

Η εργαστηριακή ύφαντική δεν υπάρχει σήμερα στα χωριά, παρά μόνο στις πόλεις. Άλλα κι' έδω μέχρι τον πόλεμο (1940) έξ αιτίας του μεγάλου συναγωνισμού που της έκανε ή βιομηχανία δλο και έφθινε για ν' ακολουθήσει κι' αυτή σίγουρα την οικότεχνία στον αϊώνιο τάφο.

Από την κατοχή όμως ως την απελευθέρωση, που έξ αιτίας της σκληριάς ο παραγωγικός ρυθμός της χώρας είχαν εξαρθρωθεί, άρχισε και ή εργαστηριακή ύφαντική στις πόλεις νάνασσει και νά δραστηριοποιείται. Τό γεγονός όμως αυτό έρχεται νά ενισχύσει άκριβώς τά συμπεράσματά μας. Γιατί σέ μια περίοδο γενικής όπισθοδρόμησης, κατάπτωσης και εξάθλιωσης, στην όποια μας καταδίκασαν οι καταχτητές κι' ο πόλεμος, όπως πολλά παλιά και ξεπερασμένα πιά σήμερα απ' τη σύγχρονη ζωή ξαναγύρισαν πίσω (πεζοπορία, φως με τό λοδοκάντυλο, πεΐνια, γύμνια και κακομοιριά), δέ μπορούσε παρά κι' ο πατροπαράδοτος άργαλειός νά κάνει την εμφάνισή του στο προσκήνιο της ζωής και νά παίξει κι' αυτός, ακόμα λίγο, τό δευτερεύοντα ρόλο του. Πρόκειται όμως για έπιθανάτιο ρόγχο, γιατί ή ζωή του θά διαρκέσει ως τη στιγμή μόνο που θά οργανωθεί και θά σταθεί πάλι γερά στα πόδια της ή βιομηχανία. Σε τίποτα δέ μπορεί ό άργαλειός νά συγκρίθει με την «πρωτομαστόρια κι' άρχόντισσα του κόσμου» μηχανή, όπως τη λέει κι' ο ποιητής μας. Έκτός μόνο τά πολλά του έλαττώματα που άφίνει στο ύφαντό. Μά αυτά, λένε οι υπεραισθητικοί «αναβιωτές» μας, είναι ίσα-ίσα «προτερήματα», ακόμα και «θέλητρα» του χειροποίητου, δηλαδή τά πολλά κουσούρια!).

Οτι παράγει σήμερα ή χειροτεχνική ύφαντική άποτελει είδος πολυτελείας, αφού χρειάζεται άσυγκρίτως περισσότερα μεροκάματα και ή τιμή του είναι προσήτη μόνο για τούς προνομιούχους «συλλογείς» προϊόντων λαϊκής τέχνης.

Και τέτοιους περιλαμβάνει ή «Αθηναϊκή Άριστοκρατία» για νά στολίσει τά σαλόνια της, ενώ ό δούστιχος λαός μας, που παράγει με τά χέρια του όλα τά πολύτιμα αυτά είδη, στερείται και τά στοιχειώδη ακόμα και περιορίζεται στά πολύ φτηνά και ψεύτικα είδη που του πλάσσει ή σημερινή βιομηχανία.

3. ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΜΑΣ ΤΕΧΝΗΣ

Τις ίδιες διαπιστώσεις θά κάνουμε και στά ίδια συμπεράσματα θά καταλήξουμε, όπως είπαμε και παραπάνω μελετώντας και τούς άλλους κλάδους της λαϊκής μας (διακοσμητικής) τέχνης όπως π.χ. την άγγειοπλαστική και κεραμική, ξυλουργική και ξυλογλυπτική, ως τη χρυσοχοΐα και άσημική, την ψαθοπλεκτική και καλαθοπλεκτική κλπ.

Η άργιλλος, τό έξυλο, ό χρυσός και ό άργυρος, τό ψαθί, οι βέργες της ίτιδας και τό άλλο ύλικό της ψαθοκαλαθοπλεκτικής είναι τά ύλικά που από παλαιότητα έποχή έχρησιμοποίησε και έπεξεργάστηκε ό άνθρωπος.

Όλα όμως αυτά καθώς και άλλα καινούργια όσα ανακαλύφθηκαν εν τώ μεταξύ, τά κατάκτησε ή βιομηχανία για τούς ίδιους λόγους που είπαμε και παραπάνω.

Η άγγειοπλαστική από οικότεχνία και άσχολία των γυναικών που ήταν άρχικά πέρασε στην βιομηχανία, όπως πέρασε και ή ξυλουργική και ή έπιπλοποιΐα, και ή ψαθοπλεκτική. Διατηρούν όμως στις πόλεις ως ένα μέρος και

την εργαστηριακή τους μορφή, όπως επίσης και ή χρυσοχοΐκή και ή άσημική.

Στη χειροτεχνική λοιπόν μορφή βιοτεχνίας εξακολουθούν νά παραμένουν εκτός από τά γύρω απ' τις πόλεις άγγειοπλαστικά εργαστήρια και τά άγγειοπλαστικά των νησιών μας (Κυκλάδες), ή έπιπλοποιΐα της Σκύρου, οι Ήπειρώτες άσημικοί (Καλαρρυτινοί), οι ψαθοπλέκτες και στά χωριά και στις πόλεις.

Άλλά κατά τά 3/4 τουλάχιστον τις παραπάνω βιοτεχνίες τις κατάχτησε και τις κυβερνάει σήμερα ή βιομηχανία.

4. ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΩΝ ΟΤΑΔΩΝ ΤΗΣ «ΑΝΑΒΙΩΣΗΣ», ΚΑΙ ΠΟΙΑ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ

Και από πολύ νωρίτερα!) κυρίως όμως από τό 1910 μέχρι τό 1940 ή κίνηση για την άναβίωση άρχισε νά γίνεται ζωρρότερη σέ τέτοιο μάλιστα βαθμό ώστε οι «μεμνημένοι» σ' αυτήν νά έλπιζουν και νά πιστεύουν πως όχι μόνο θά σώσουν τη λαϊκή μας τέχνη απ' τόν άφανισμό και τόν πλήρη χαμό, αλλά ακόμα ότι θά κατορθώσουν νά την κάμουν ν' άνθίσει, νά ξαναζήσει και νά έπικρατήσει μάλιστα.

Η Καλλιρόη Παρρέν από τό 1911 με τό Λύκειο των Έλληνίδων, ή κ. Λουκία Ζυγομαλά με τις σχολές κεντήματος ή «Αττική»!), τά φιλανθρωπικά σωματεία και καταστήματα που ιδρύθηκαν μετά τη Μικρασιατική καταστροφή όπως ή «Εργατική γωνιά» της κ. Άννας Παποδοπούλου, τό Σπίτι του Κοριτσιού, τό Μπενάκειον Ίδρυμα, οι Βιοτεχνίες έγγύς Άνατολής (Near East Industries) κλπ. σ' αυτόν τόν σκοπόν άπέβλεπαν κυρίως, ν' άναβώσουν δηλαδή τη λαϊκή μας τέχνη.

Οι βιοτεχνικές έκθέσεις των Δελφών (1927 και 1930), οι Δελφικές έορτές, με την κ. Εύα Σικελιανού, ό Σύνδεσμος Έργαστηρίων Βιοτεχνίας με την κ. Α. Χατζημιάλη (1931) και ή ίδρυθείσα τόν ίδιο χρόνο «Ανώνυμος Μετοχική «Εταιρεία» για την ένίσχυση και προστασία της Λαϊκής μας τέχνης με πρόεδρο τόν τραπεζίτη Σπύρο Λοβέρδο τόν ίδιο δρόμο άκολουθήσαν.

Και τό άποκορύφωμα της προσπάθειας αυτής άποτελει τό Ίνστιτούτο Χωρικής βιοτεχνίας που ιδρύθηκε τό 1939 με την ένίσχυση και ύποστήριξη της Άγροτικής Τράπεζας, στο όποιο μάλιστα δώσαν και τό όνομα: «Ιωάννης Μεταξάς».

Αν στά παραπάνω προστεθούν και οι διεθνείς έκθέσεις Θεσσαλονίκης, Βαλκανικές και Παρισίων βλέπει κανείς ότι τό πάλν χρησιμοποίησε για νά πετύχει ή προσπάθεια της άναβίωσης και γράφτηκαν «ούκ όλίγα» υπέρ αυτής.

Παρ' όλα όμως αυτά ή προσπάθεια των άναβιωτών απέτυχε. Γιατί έν σχέσει με τά καταβληθέντα μέσα δέν έδωσε παρά ελάχιστα άποτελέσματα, άσημαντα σχεδόν, όπως ήταν τό λανσάρισμα στις πόλεις σάν ένδύματα μόδας του σμαροσκουτιού και κουκουλάρικου, προϊόντων χωρικού άργαλειού, ή άγορά μερικών πολυτίμων και άκριβών χωρικών ύφαντών (όπως π.χ. κιλιμίν) απ' την άριστοκρατία του Κολωνακιού και σχεδόν τίποτ' άλλο.

Άλλά, όπως ήταν έόμενο, ή βιομηχανία άρχισε πολύ σύντομα νά κατασκευάζει και σμαροσκοΐτι και κουκουλάρικο, δίχως μάλιστα έλαττώματα, τά όποια πουλώντας τα φτηνότερα κατάρθωσε πολύ σύντομα ν' αντικαταστήσει τά χειροποίητα γιατί τά πρώτα άφραν περισσότερο και ήταν και πιο προσήτα στόν πολύ κόσμο.

Άλλά και τό Ίνστιτούτο Χωρικής Βιοτεχνίας «Ιωάννης Μεταξάς» που ιδρύθηκε μάλιστα με την άμέριστη ύποστήριξη της Άγρ. Τράπεζας!) δέν έδωσε παρά έλάχισα λόγου άποτελέσματα. Στη Διοίκησή του μάλιστα έλαβαν μέρος όλοι οι ειδικοί, της ΑΤΕ, του Υπουργείου Γεωργίας καθώς και ιδιώτες έρευνήτες και μελετητές της Λαϊ-

κής μας τέχνης, που αυτοί κυρίως και τό διηύθυναν. Μόνο λόγια πολλά και παχειά ειπώθηκαν και τίποτ' άλλο.

Η Άγροτική Τράπεζα διέθεσε μερικά δάνεια για άγορά από τούς χωρικούς χειροκινήτων άργαλειών και έμοίρασε μερικές ποδοκίνητες ρόδες πουχε φέρει απ' τη Δανία.

Και δέ μπορούσε νά γίνει κι' άλλοιως. Γιατί όλοι ξεκίνησαν από τη σφαλερή άρχή, ότι ή λαϊκή τέχνη στηριζμένη πάνω στην παλιά, ξεπερασμένη πεία σήμερα τεχνική μπορούσε νάποφύγει τό χαμό και μάλιστα νά ξαναζήσει. Βάδισαν τό γνωστό μονοπάτι του ρωμαντισμού, νοσταλγώντας την παλιά, «άξέχαστη, εύτυχισμένη ζωή» που φέρνει πάντα πρός τά πίσω και ποτέ πρός τά έμπρός.

Κι' αυτό είναι άναβίωση, δηλαδή «ή συνειδητή ή στροφή στά περασμένα, τό συνειδητό ξαναζωντανάσμα που γίνεται πάλι με άφετηρία νά έξιδανικέψουμε τό παλιό και με σκοπό νά τό ύψώσουμε σέ κανόνα ζωής». Ένώ αντίθετα έπιβίωση είναι ή καθολικώτερη μορφή όπου τό χτές ζει μέσα στο σήμερα!).

Η έπιβίωση δέν είναι συνειδητή αλλά είναι άμεση μετάγγιση των μορφών της ζωής από ψυχή σέ ψυχή, από στόμα σέ στόμα, από πατέρα σέ παιδί, από γενιά σέ γενιά. Ένώ ή άναβίωση είναι συνειδητή. Στρέφεται σέ στοιχεία που ό καιρός τά ξεμάκρυνε από την άμεση ιστορική μνήμη. Με την έπιβίωση τό χτές ζει όργανικά μετουμενόμενο μέσθ στό σήμερα ενώ με την άναβίωση τό παλιό ύψώνεται σάν πρότυπο. Η έπικρατέστερη κατεύθυνση του σήμερα καθορίζει βασικά τη μορφή και σχέση πρός τά περασμένα!).

Έτσι πρέπει νάντιμετωπίσουμε και τό πρόβλημα της Λαϊκής μας τέχνης, για νά γίνει πηγή για έμπνευση νέων σχεδίων, χρωμάτων, έπινοήσεων και την έπιβίωση πρέπει νά χρησιμοποιήσουμε σάν πειδιά για τη μελλοντική κατεύθυνση και δημιουργία άνώτερων και τελειότερων μορφών και αξιών.

Τη λαϊκή τέχνη κάθε έποχής δέ μπορούμε και δέν πρέπει νά την πάρουμε για άπόλυτο πρότυπο και άξεπέραστο ύπό ό δειγμα, αλλά για έξαιρετικό και ύπεροχο, μά πάντα σχετικό παρά ό δειγμα.

Στην πρώτη περίπτωση (άναβίωση) προκοπή για τούς τωρινούς είναι ή στροφή πρός τά πίσω και μέσο ή άπλ ή μιμηση, στη δεύτερη περίπτωση (έπιβίωση) προκοπή είναι ή προχώρηση πρός τά έμπρός, ή δημιουργία του νέου, του σύστοιχου με τις σημερινές δυνατόεις και τά σημερινά μέσα και μέσο είναι ή ένστένιση και τό δημιουργικό ξαναζωντανάσμα των περασμένων που για μας γίνονται παράδειγμα!).

Η άναβίωση περιορίζεται σ' ένα στενό κύκλο προσώπων, σέ μια «πνευματική άριστοκρατία», που τείνει νά μονοπωλήσει τά πνευματικά αγαθά πράγμα που πολλές φορές παραπάνω δείξαμε.

Όπαδοί της άναβίωσης στην Έλλάδα είναι όλοι σχεδόν οι ως τά 1940 μελετητές της λαϊκής μας τέχνης, τούς όποιους σποραδικά άναφέραμε μέσα στο κείμενο παραπάνω, καθώς και όλοι όσοι μπήκαν και δούλεψαν μέσα στο Ίνστιτούτο Χωρικής Βιοτεχνίας. Γι' αυτούς δέν ύπάρχει έδω λόγος νάσχοληθούμε ιδιαίτερα και γιατί δέν ύπάρχει χώρος αλλά και γιατί τά παραπάνω νομίζουμε πως είναι άρκετά πρός τό παρόν.

Πρίν όμως νά κλείσουμε τό κεφάλαιο τούτο που άφορά τούς άναβιωτές θεωρούμε άπαραίτητο νά πούμε και δυό λόγια για μιάν άλλη κατηγορία, που θέλουν την άναβίωση όχι μόνο της διακοσμητικής βιοτεχνίας, αλλά ακόμα και της πρακτικής καθαρά τέτοιας. Αυτοί είναι ποτισμένοι απ' τό delirium της άναβίωσης, είναι δηλαδή άναβιωτές εις τό τετράγωνο.

Υποστηρίζουν όρισμένα πράματα πούναι έξωφρενικά. Πώς δηλαδή ή χημεία χάλασε τό κρασί, ό σύγχρονος φούρνος τό ψωμί, ή έπιστήμη τη ζωή, ή πολεοδομική πρόοδος την παλιά Άθήνα. Και ζητούν νά ξαναγυρίσουμε πίσω στην παλιά ζωή σ' όλες τις γραμμές της.

1) Τά παραπάνω στοιχεία είναι παρμένα από τό έξαιρετικό στό είδος του βιβλίο του άειμνηστου σοφού δασκάλου Δ. Γληνού «Η σημερινή θέση των άνθρωπικών γραμμάτων στην Έλλάδα». Τό βιβλίο αυτό τυπώθηκε τό 1940 επί 4ης Αύγουστου με τό ψευδώνυμο Δ. Αλεξάνδρου και έανατύπώθηκε φέτος. Για μέ σάθηκε πολύτιμος όδηγός. Τη μελέτη μας τούτη διάβασε και ό ίδιος ό δάσκαλος στό διάστημα της κατοχής και έκαμε μάλιστα σ' ένα δακτυλογραφημένο της αντίγραφο πολύτιμες παρατηρήσεις.

Μά αν ή χημεία (ή έπιστήμη δηλαδή) χαλνάνει τό κρασί, ή έλλειψη της άσφαλώς θάταν αίτία τό ίδιο κρασί νά χαλάσει νωρίτερα και σέ μεγαλύτερο ακόμα βαθμό, αν ό σύγχρονος ήλεκτρικός φούρνος τό ψωμί τότες ό «γ ρ α φ ι κ ό ς φ ο υ ρ ν ά κ ο ς» του χωριού θά τό χαλούσε ακόμα πιο πολύ κ. ο. κ.

Γιατί ούτε ή χημεία ούτε ό ήλεκτρισμός νομίζουμε, ούτε ή έπιστήμη γενικά είναι αίτία νά χαλάσουν τά γνήσια ύλικά. Αίτια είναι τά ίδια τά ύλικά. Κι' όταν αυτά είναι χαλασμένα τί νά σου κάνει ή έπιστήμη; Προσπαθεί βέβαια νά σώσει την κατάσταση, μά δέν μπορεί νά κάνει και θαύματα.

Πάντως ή έπιστήμη διδάσκει πως νάποχτούμε γνήσια κι' όχι χαλασμένα ύλικά, καλό και γερό μούστο για νά-χουμε καλό κρασί, γερή έλιά απ' τό δέντρο για νά παραχθεί μυρωδάτο κι' αϊθέριο λάδι, γνήσιο άλεύρι για άφράτο ψωμί κλπ.

Αν όμως στά χέρια άσυνειδητων έπιχειρηματιών κερδοσκοπών ή έπιστήμη από μέσο έξυπηρέτησης του λαού, γίνεται αντίθετα όπλο που χτυπάει και τσακίζει την ύγεια του λαού και του ρουφάει και τό λίγο έλλωστε αίμα που έχει μένει στά άναιμικό του σώμα, με τά σάπια και τά χαλασμένα προϊόντα, σωστά δηλητήρια που προσφέρει, τί φταίει αυτή;

Μήπως στά χέρια των ανθρώπων αυτών και τό πιο άθιο έργαλειό και ή πιο καλή και άποδοτική μηχανή, που έχει σάν κύριο σκοπό τό λαό την προκοπή, δέν χρησιμοποιούνται άκριβώς για τάντίθετο;

Φταίει μήπως ό χρησιμότητας έλκυστήρας (tracteur) με τά 20 ίνιά του που όργώνει βαθειά τά σπλάχνα της γής και φέρνει στην έπιφάνεια γόνιμο έδαφος αν ό φασισμός τόν μετέτρεψε σέ φοβερό τάνκ που με τά τηλεβόλα και ρουκετοβόλα του κομματιάζει τάνθρώπινα κορμιά;

Φταίει μήπως ή πολύτιμη έφεύρεση του Γκούτεμπεργκ, πούναι τόσον εύεργετική για την ανθρωπότητα αν στά χέρια άσυνειδητων προπαγανδιστών γίνεται καταραμένη; Αυτά νομίζουμε πως είναι άρκετά πρός τό παρόν και για την κατηγορία αυτή των «υπερανabιωτών».

5. Η ΣΩΣΤΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΜΑΣ ΤΕΧΝΗΣ

Πολύ άργότερα άρχισε ή κίνηση για τη σωστή αντιμετώπιση του προβλήματος της λαϊκής μας τέχνης. Σποραδικά άρθρα και ειδικές μελέτες από ανθρώπους των Γραμμάτων και των Τεχνών και από ειδικούς τών θετικών έπιστημών, τίποτα όμως οργανωμένο, συλλογικό και συστηματοποιημένο. Άντελήφθηκαν βέβαια όλοι τό σφαλερό δρόμο των άναβιωτών και της ζημίας που μπορούσε νά φέρει τό κίνημά τους, αλλά μεμονωμένα μόνο.

Ο Δ. Γληνός, ό Κ. Βάρναλης, ό Β. Ράτας, ό Κ. Κούν στην πρώτη κατηγορία καθώς ό Π. Κερασώτης, ό Χρ. Εδελπίδης, ό Ι. Βασιλείου κ. ά. στη δεύτερη.

Δέν ύπάρχει έδω λόγος νά μιλήσουμε για τό έργο του καθενός. Παρακάτω παραθέτουμε τις εργασίες των που έχουμε δι' όψη μας!). Τό μόνο που σημειώνουμε είναι ότι τό πρόβλημα της λαϊκής μας τέχνης και ειδικότερα της διακοσμητικής, δέν αντιμετώπιστηκε καθώς πρέπει, ολοκληρωμένα με βάση τόν ίδιο τό λού και με σκοπό την έξυπηρέτησή του.

Κομμάτια μόνο της λαϊκής μας τέχνης πήραν και μελέτησαν, ό καθένας με την ειδικότητά του. Συνέβαλαν πολύ στό νά διαφωτίσουν τό όλο ζήτημα, αλλά δέν έδωσαν λύσεις ολοκληρωμένες σύμφωνα με τις άπαιτήσεις και κατευθύνσεις της σύγχρονης ζωής και τά συμφέροντα του λαού που παράγει και του λαού που μοχθεί.

Έμεις από χρόνια πολλά προσπαδούσαμε νά δώσουμε μιάν ολοκληρωμένη λύση. Άφορη ή παίρνοντας από την εργασία και κατεύθυνση των άναβιωτών μέσα στό Ίνστι-

1) Δ. Γληνός, όπου και παραπάνω.
Β. Ράτα «Τό περιεχόμενο των Δελφικών έορτών» Περιοδικό «Έλληνικά Γράμματα» τόμος α' 1927.
Κ. Βάρναλης. «Μορατικά τραγούδια», «ό Άργαλειός» και «Λαϊκή τέχνη». Εφημερίδα «Πρωτα» 12/4/44, 17/4/43 και 7/9/43.
Κ. Κούν. «Η Κοινωνική θέση και ή αισθητική Γραμμή του θεάτρου» τέχνης» διαλέξη που τυπώθηκε τό 1943.
Π. Κερασώτης. «Όλη ή σειρά της Κλωστοϋφαντουργικής του Βιβλίου» θηκης 1941-1945.
Χρ. Εδελπίδης. «Ο ήλεκτρισμός εις την ύπαιθρο» 1942.
Ι. Βασιλείου. «Η λαϊκή κατοικία» 1943.

άδύνατον νά φαντασθή κανείς την άπόλαυσιν του εργαλειού, αν δέν καθήσ ό ίδιος στό σκαμνί και αν δέν πιάσει με τό χέρι του την σάβαν, και αν δέν βάλει τά πόδια του εις τις πατήρες. Τι άρσά είναι, όταν, καθώς πατήσει κανείς τό πόδι του, χωρίζονται αϊ χίλια κλωσάκι τού στήθους εις δύο, και όριπη την σάβαν άνάμεσά των, τί άπόλαυσις και τί θρίαμβος, όταν ή σάβτα γλυσσοίτη κανονικά και φθάση με τό δάδαί αϊσίως εις την Έλλην έκταν. Είναι τόσον θαυμασιον πράγμα ώστε δύσκολα κανείς ξεκολλά απ' εκεί». Και συνιστά στις κυρίες και δεσποινίδες νά καταγίνονται στόν άργαλειό πηγαίνοντας στούς τρείς άργαλειούς του Λυκείου που φέρνουν και τά όνόματα Άράχνη, Εργάνη και Εύα.

1) Βλέπε «Έλληνική Λαϊκή Τέχνη - Σκύρος, σελ. 53, 1926 της κ. Άγγ. Χατζημιάλη.

τοῦτο χωρική βιοτεχνία καὶ ἀπὸ ὑπηρεσιακὸ καθήκο ὑποβάλαμε ἀρμοδίως σχετικὴ ἐκθεσὶ ἀπ' τὴν ὁποία προέκυψε ἡ δημοσιεύσεισ τὸ 1941 μελέτη μας «Υφαντικὴ Οἰκοτεχνία» στὸ Περιοδικὸ «Ἀγροτικὴ Οἰκονομία» τεύχος IV 1941 ἀπ' ὅπου καὶ ξανατυπώθηκε.

Στὴ μελέτη μας αὐτὴ δίνουμε εἰδικὰ γιὰ τὴ χωρική μας ὕφαντικὴ λύσεις ποὺ συμβάλουν στὴν ὁλοκληρωμένη καὶ ἐνδελεγεμένη ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος αὐτοῦ.

Ἡ εὐμενὴς ὑποδοχὴ τῶν συμπερασμάτων καὶ λύσεων ποὺ ἐκεῖ προτείνουμε ἐκ μέρους τῶν εἰδικῶν καὶ ἐνδιαφερομένων μας ἔκανε νὰ προχωρήσουμε πρὸς πολὺ, μελετώντας περισσότερο τὸ ὅλο πρόβλημα τῆς λαϊκῆς μας τέχνης,

ΑΛΕΚΟΥ ΑΜΠΑΤΖΗ

Η ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ

ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στὴ συζήτηση γύρω ἀπ' τὴν ἀνοικοδόμηση, ποὺ ἀποτελεῖ σήμερα τὴ συνισταμένη ὅλων τῶν κοινωνικῶν, οικονομικῶν καὶ πολιτικῶν προβλημάτων ποὺ δημιούργησε καὶ ἔθεσε ὁ πόλεμος, εἶναι χαρακτηριστικὸ, πὼς ὁ καθένας ὁλοκλιῶς ἀντιλαμβάνεται τὸ περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ ὅρου καὶ φυσικὰ ἔχει διαφορετικὸ τρόπο ἀντιμετώπισης τοῦ προβλήματος. Αὐτὸ ὀφείλεται βέβαια, στὴ διαφορὰ ἰδιοσυγκρασίας καὶ ἐπιστημονικοῦ προσανατολισμοῦ, τελικὰ ὅμως καὶ κυριαρχικὰ καθορίζεται ἀπ' τὴς διαφορὰς τῶν συμφερόντων τῶν διαφόρων τάξεων καὶ κοινωνικῶν κατηγοριῶν, ποὺ θὰ κληθοῦν νὰ συνεισφέρουν καὶ νὰ ἐργαστοῦν στὴν προσπάθεια αὐτὴ καὶ εἶναι ἐπόμενο, οἱ προτεινόμενες λύσεις, νὰ περιστρέφονται γύρω ἀπὸ δύο κυρίως ἄξονες, ποὺ ἀντιστοιχοῦν καὶ στὴ γενικώτερη κατανόηση τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων τοῦ τόπου: γύρω ἀπ' τὸν ἄξονα τῆς ἰδιωτικῆς ἀσύδοτης οἰκονομίας, ἐνισχυόμενης ἀπὸ ἕνα δουλκὸ, στὴν ἐξυπηρέτησή της, κρατικὸ προστατευτισμὸ ἀπ' τὴ μιά, καὶ τῆς ἀνάληψης τῆς οικονομικῆς πρωτοβουλίας ἀπ' τὸ λαϊκὸ κράτος, μετὰ ἀλλήλη δράση μιᾶς ἐξυγιασμένης ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, ἀπ' τὴν ἄλλη.

I

Ἀνάμεσα στὰ «ἐπὶ μέρους» προβλήματα τῆς ἀνοικοδόμησης, εἶναι καὶ κατέχει ξεχωριστὰ σημαντικὴ θέση, τὸ πρόβλημα τῆς ἐργασίας. Ὁ παράγων αὐτός, ποὺ εἶναι ὁ κυριώτερος συντελεστής τῆς παραγωγῆς, ἀποτελεῖ γὰρ τὸ τόσο βασικὸ καὶ αὐτόνοτο, ποὺ ἴσως γιὰ τὸ λόγο αὐτό, δὲν ἐξετάστηκε ὡς σήμερα ὅσο αὐτὸς θάπρεπε. Γιὰ τὴν συμμαχικὴ βοήθεια καὶ τὰ δάνεια θὰ ἀποδώσουν μόνο ὅταν δὲ λείψουν τὰ «χέρια» ποὺ θὰ τὰ ἀξιοποιήσουν. Καὶ τὸ πλάνο τῆς ἀνοικοδόμησης ὅσο σοφὸ καὶ ἂν εἶναι, δὲν θὰ ὀφελῇσαι πραγματικὰ ὅταν δὲ βρεθοῦν ἢ δὲ θελήσουν ἢ δὲ μπορέσουν οἱ ἄνθρωποι νὰ τὸ πραγματοποιήσουν. Σὰν βασικὸ λοιπὸν πρόβλημα τῆς ἀνοικοδόμησης, μπαίνει τὸ πρόβλημα τῆς ἐργασίας: μέσα στὴ δοσμένη ἐλληνικὴ πραγματικότητα,

1) Ἐχουμε τὰ ἀπαιτούμενα χέρια γιὰ νὰ δουλέψουν μετὸ σφυρὶ, τὴν ἀξίνα καὶ τὸ μολύβι, στὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀνοικοδόμησης;

2) Ἄν ναι, ποῖα ἡ ποιότητά τους; (ἀντίληψη, φυσικὴ ἀντοχή, ἐργατικὴ καὶ τεχνικὴ κατάρτιση) καὶ

3) Πὼς θὰ μπορέσουμε νὰ ὀργανώσουμε καὶ νὰ ἀξιοποιήσουμε ὅλες τὶς δυνατότητες ἐργασίας τοῦ τόπου, στὸ μέξιμου τῆς ἀπόδοσός τους—ποσότητα καὶ ποιότητα δουλειᾶς;

Στὸ πρῶτο ἐρώτημα, θὰ μποροῦσε ἀντὶ γι' ἀπάντησιν νὰ γίνῃ ἡ διαπίστωση, πὼς ποτὲ δὲν ἔλειψαν στὸν τόπο μας, τὰ ἐργατικὰ χέρια. Ἀντίθετα πάντα περισσεύαν καὶ σήμερα μετὸ τέλος τοῦ πολέμου ἡ ἀνεργεία εἶναι σημαντικὴ. Φυσικὰ, ἕνα πλάνο ἀνοικοδόμησης, πρέπει νὰ λάβει ὑπ' ὄψιν του τὶς δυνατότητες τοῦ τόπου, στὸ κεφάλαιο αὐτό, ποὺ δὲ μπορεί

πράγμα τὸ ὁποῖο διατυπώσαμε στὰ τέσσερα ἄρθρα ποὺ δημοσιεύσαμε στὴν «Πρωτὰ» μετὸν τίτλο «Τὸ πρόβλημα τῆς λαϊκῆς μας τέχνης» στίς 26, 27, 28 καὶ 29 Αὐγούστου 1943. Τὰ σημερινὰ ἄρθρα μας ἀποτελοῦν μιὰ συνοπτικὴ περίληψη τῆς ὁλοκληρωμένης περὶ μελέτης μας «Ἑλληνικὴ Λαϊκὴ Τέχνη καὶ σύγχρονη ζωὴ» ποὺ ἐλπίζουμε ὅτι θὰ μᾶς δοθεῖ προσεχῶς ἡ εὐκαιρία νὰ δημοσιεύσουμε.

Δὲ θέλουμε νὰ ποῦμε πὼς λύσαμε τὸ πρόβλημα, ἀλλὰ νομίζουμε ὅτι συμβάλουμε στὴ σωστὴ ἀντιμετώπιση γιὰ τὴν ἐπίλυσή του.

Στὸ ἐπόμενο ἄρθρο μας θὰ ἐκθέσουμε τὰ συμπεράσματα μας αὐτά.

νὰ εἶναι ἀπεριόριστες. Ὅμως δὲ νομίζουμε, πὼς ὁσοδήποτε τομηρὸ καὶ ἂν ἦταν θ' ἀντιμετώπιζε δυσκολίες. γιὰ τὸ θὰ μπορούσε ο) ν' ἀντλήσει νέες ἐργατικὲς δυνάμεις ἀπ' τὰ ποραστικά ἐπαγγέλματα τῶν πόλεων, β) νὰ ἐξοικονομήσει, μετὴν εἰσαγωγὴ τεχνικῶν μέσων στὴν καλλιέργεια, ἐργατικὰ χέρια ἀπ' τὴν ὑπαιθρο γ) νὰ χρησιμοποιήσει τὶς ἀργερινὲς δυνάμεις στίς ἐποχιακὲς τὸν ὀργάνους καὶ δ) ν' αὐξήσει τὴν ἀπόδοσιν καὶ ποιότητα τῆς δουλειᾶς.

Ἀπ' τὴν ἀποψη ποιότητας, μπορούμε νὰ διαπιστώσουμε, πὼς ἡ ἀντίληψη καὶ ἡ ἐξυπνάδα τοῦ λαοῦ βρίσκεται σὲ ἀισθητὰ ὑψηλὸ ἐπίπεδο καὶ στὸ κεφάλαιο τῆς ἐργασίας ἐκδηλώνεται, μετὰ γρήγορη προσαρμογὴ στίς συνθήκες τῆς δουλειᾶς καὶ μιὰ γρήγορη ἐκμάθησιν τῆς τεχνικῆς. Ἡ ἐξυπνάδα του ὅμως αὐτὴ, πολλὰς φορὲς ἀκαθόδηγη καὶ ἀδιαφώτιστη, ὁδηγεῖ στὴν φυγοποιήσιν, ποὺ μαζί μετὴν ἔλλειψιν πειθαρχίας, ποὺ ὀφείλεται στὴν ἀναπτυγμένη προσωπικότητά του καὶ στὴν ἔλλειψιν κοινωνικῆς πειθαρχίας, μειώνουν τὴν ἐργατικότητά του ποὺ μειώνεται ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὴ μικρὴ του φυσικὴ ἀντοχή, ἀποτέλεσμα τοῦ ὑποσιτισμοῦ καὶ τῆς ἀρρώστειας. Ὅσο γιὰ τὴν τεχνικὴ κατάρτιση, μ' ὅλο ποὺ καὶ στοὺς εἰδικευμένους ἐργάτες καὶ στὰ ἀνώτερα καὶ μετὰ τεχνικὰ στελέχη, ὑπάρχει σήμερα ἀνεργία καὶ πληθωρισμὸς (σχετικὸς), εἶναι βέβαιο, πὼς μετὰ τὰ πρῶτα βήματα τῆς ἀνοικοδόμησης, θὰ παρατηρηθεῖ καὶ ἔλλειψιν καὶ ἀνεπάρκεια, ποὺ θὰ πρέπει ἐγκαίρως ν' ἀντιμετωπιστοῦν (τεχνικὴ παιδεία). Πρέπει νὰ σημειώσουμε ἀκόμα πὼς τὰ παραπάνω μειονεκτήματα ὀξύνθηκαν, στὸ διάστημα τῆς κατοχῆς. Ὁ πόλεμος καὶ ἡ κατοχὴ, τὸ κλείσιμο πολλῶν ἐργοστασίων καὶ ἡ ἀντήσιν τῶν ποραστικῶν ἐπαγγελμάτων στίς πόλεις, ἀπομάκρυναν ἀπ' τὶς δουλειὰς τὸν χιλιάδες ἐργαζόμενους, τοὺς ἐξουθένισαν νὰ δουλεύουν, μείωσαν τὴν τεχνικὴ τους ἱκανότητα καὶ ἐμπόδισαν τὴ δημιουργία ἄλλων νέων, τεχνικὰ κατεργασμένων ἐργατῶν, ἐνῶ σύγχρονα ἡ πείνα καὶ ἡ ἀρρώστεια, ἐπίττωσαν καταπληκτικὰ τὴ φυσικὴ ἀντοχὴ τοῦ πληθυσμοῦ.

Μετὰ τὶς παραπάνω, πολὺ γενικοῦ χαρακτήρα διαπιστώσεις, μπορούμε νὰ προχωρήσουμε στὸ τρίτο μέρος τοῦ προβλήματος, ἔτσι ποὺ τὸ θέσαμε πρὸς πᾶν καὶ πρὸς αὐτὸ κυρίως ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῆς μελέτης μας: πὼς θὰ μπορέσουμε νὰ ὀργανώσουμε καὶ νὰ ἀξιοποιήσουμε ὅλες τὶς δυνατότητες ἐργασίας τοῦ τόπου, στὸ μέξιμου τῆς ἀπόδοσός τους—ποσότητα καὶ ποιότητα δουλειᾶς;

Οἱ ὑπέρμαχοι τῆς οικονομικῆς ἐλευθερίας, (διόβαζε ἀσυνδοσία) θὰ γελᾶσαν μετὰ τὶς ἀνησυχίες μας καὶ θὰ μᾶς ἐξηγήσουν, πὼς ὁ νόμος τῆς προσφοράς καὶ ζήτησης, μετὰ σιδερένια ἀναγκαιότητα θὰ ρυθμίσει αὐτὸματα τὸ ζήτημα, αὐξάνοντας τὰ ἡμερομίσθια καὶ ἀπορροφώντας τὰ διαθέσιμα χέρια

ἢ ἀπορρίπτοντας τὰ περισσευόμενα καὶ πὼς ὁ ἐργοδότης, μετὰ τὸ ὅλο τῆς βελτίωσης ἢ τῆς μείωσης τῶν ἀποδοχῶν καὶ τῆς ἀπόλυσης ἀπ' τὴν ἐργασία θὰ κάνει τὴν ἐπιλογὴ. Χτυπητὰ τάχα θὰ μᾶς πῶν παραδείγματα, οἱ σύγχρονοι βιομηχανικὲς χώρες ποὺ στήριξαν τὸν τεράστιο βιομηχανικὸ τους ἐξοπλισμὸ πᾶν στὸ σύστημα τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας.

Δὲ νομίζουμε, ὅστόσο, πὼς τὸ ζήτημα εἶναι τόσο ἀπλὸ ὅσο φαίνεται. Ἀντίθετα εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολο καὶ τὸ παραπάνω παράδειγμα δὲν εἶναι οὔτε ἀρκετὸ οὔτε πετυχημένο. Γιὰ τὸς χώρες αὐτές, ἐκτὸς ἀπ' τὴ Γερμανία, ποὺ βγαίνουν μετὰ μικρὲς σχετικὰ ζημιές ἀπ' τὸν πόλεμο, εἶναι χώρες μετὰ ὁλοκληρωμένο τεχνικὸ καὶ βιομηχανικὸ ἐξοπλισμὸ καὶ δὲν ἀντιμετωπίζουν πιά, παρὰ τὸ ζήτημα τῆς συντήρησης καὶ τῆς βαθμιαίας ἀνανέωσής του, καὶ ὅχι ζήτημα δημιουργίας ἀπ' τὴν ἀρχή. Γιὰ τὸν ἴδιον λόγον καὶ τὸ ζήτημα τῆς ὁλοκληρωτικῆς ἀπασχόλησης τῶν ἐργαζόμενων δὲ μποῖνει, γιὰ τὶς χώρες αὐτές, παρὰ σὰν πρόβλημα κοινωνικὸ, ἀντιμετώπισης τῆς ἀνεργίας καὶ ὅχι, ὅπως σὶνόν τόπο μας, σὰν πρόβλημα οικονομικὸ, χρησιμοποίησης ὅλων τῶν δυνατοτήτων ἐργασίας, γιὰ τὴν γρήγορη οικονομικὴ συγκρότησιν τῆς χώρας. Ὅστόσο πρέπει νὰ δεχτοῦμε, πὼς ἡ ραγδαία πορεία τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος, ποὺ ὁδήγησε στὸ σύγχρονο εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸν στήριχτηκε πᾶν στὸ σύστημα τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας. Μὲ τὴν αἵμα ὅμως καὶ μετὰ τὴν τρομερὴ ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐργαζομένου πληρώθηκε αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς; Δεκαεξάωρο δούλευαν οἱ Ἀγγλοὶ ἐργάτες, ἐκτὸς ἀπ' τὴ Γερμανία, ποὺ βγαίνουν μετὰ βρεθὸν πεταμένοι στὸ δρόμο, ἀχρηστοὶ καὶ ἀνεργοί, μὲ λίγες λιγότερες οἱ δουλειᾶς ἢ μὲ λίγες ἔφταναν τὰ πρῶτα γεωργατικὰ ἢ ἡ καταστρεπτικὴ ἀρρώστεια. Μὰ καὶ στίς ἄλλες βιομηχανικὲς χώρες, οἱ συνθήκες δὲν ἦταν καλλίτερες. Συγκλονιστικὲς εἶναι οἱ σελίδες ἀμερικανῶν συγγραφέων ποὺ περιγράφουν τὴ ζωὴ τῶν ἐργατῶν στὰ ἐργοστάσια τοῦ Σικάγου καὶ τῆς Ν. Υόρκης, καὶ τοῦ Ζολᾶ στὸ Ζερμινάλ, ὅπου περιγράφει τὴ ζωὴ τῶν Βέλγων ἀνθρακωρύχων.

Μὲ τὰ παραπάνω δὲ θέλουμε νὰ κάνουμε φτηνὴ ἀίσθημα-μολογία. Ἡ σκληρότητα αὐτῆς τῶν ὁρῶν τῆς δουλειᾶς, στὴν ἐποχὴ τῆς γέννησης καὶ ἀνδρωσης τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, ἦταν μιὰ ἱστορικὴ ἀνάγκη. Μόνο ἔτσι ἔγινε τότε δυνατό, μετὰ τὴν τρομερὴ ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐργαζομένου καὶ μετὰ τὸ ρέξιμο ἀπάνω του ὅλων τῶν κινδύνων τῆς ἐργασίας, νὰ συγκεντρωθοῦν τὰ μεγάλα κεφάλαια ποὺ στήριξαν τὸ βιομηχανικὸ ἐξοπλισμὸ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς.

Ποῖα ἡ κατάσταση, ἀπ' τὴν ἀποψη αὐτὴ, σὶνόν τόπο μας, πρὶν τὸν πόλεμον; Γιὰ λόγους, ποὺ δὲ θὰ τοὺς ἐξετάσουμε ἐδῶ, ἡ ἀστικὴ μας τάξη, μόνο μετὰ τὸ 1909, μπόρεσε νὰ κάνει τὶς πρῶτες τῆς προσπάθειες γιὰ τὸν οικονομικὸν συγχρονισμὸ τοῦ τόπου. Ὅμως ἡ προσπάθεια αὐτὴ, δὲ μπόρεσε καὶ δὲ μπορούσε πιά ν' ἀποδώσει, ἐξ αἰτίας:

α) Τοῦ ὑψηλοῦ κόστους παραγωγῆς, σχετικὰ μετὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἀγορὰ (ἐξωτερικὴ ἀγορὰ γιὰ τὴν ἐλληνικὴν βιομηχανία εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτη). Τὸ μεγάλο κόστος ὀφείλεται στὴν ἀκρίβεια τῶν ξένων κεφαλαίων καὶ τῶν πρώτων ὑλών, ὅσον ἐρχονται ἀπ' ἔξω.

β) Τοῦ «περιορισμένου» τῆς ἀγορᾶς ποὺ μέσα τῆς δὲν ἀναπτύχθηκε στὸ σημεῖο ποὺ χρειαζόταν ὁ ἀνταγωνισμὸς καὶ ἡ συσσώρευσιν στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας. Ἐτσι ἡ ἀγοραστικὴ ἱκανὸτητα τοῦ λαοῦ ἐξ αἰτίας τοῦ μισοπαροικισμοῦ—μισοφορολογικοῦ χαρακτήρα τῆς οἰκονομίας μας ἦταν ἐκμηδενισμένη.

Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς δυσκολίες, ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομία, ἀναγκαστικὰ, παίρνοντας γρήγορα μορφή καὶ περιεχόμενο ἀντιδραστικὸ, νὰ καταφύγει σὲ λύσεις βλαβερὰς καὶ ἀντιοικονομικῆς: δημιουργοῦσε κάτω ἀπ' ἕνα ἀσύστολο κρατικὸ προστατευτισμὸ, μιὰ καθυστερημένη καὶ παρασιτικὴ, στὸ μέγα-λύστερον μέρος, λαφύρια βιομηχανία, μετὰ ἀντίστοιχο παρασιτικὸ—μονοπωλικὸ, ἐξαγωγικὸ καὶ εἰσαγωγικὸ ἐμπόριο ὥστε αὐτὸ ποὺ δὲ μπορούσε νὰ πάρει, μετὰ ἀπ' εὐθείας ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐργαζομένου, τὸ πήρε μετὰ τὴν βαρεῖα φορολογία, ἀπ' τὸ σύνολο τοῦ λαοῦ.

Παράλληλα κατορθώθηκε νὰ πραγματοποιηθεῖ ἕνας στοιχειώδης τεχνικὸς ἐξοπλισμὸς τοῦ τόπου σὲ τεχνικὰ ἔργα, ποὺ ἐπειδὴ ἔγιναν, μετὰ ξένα καὶ ἀκριβοπληρωμένα κεφάλαια, μετὰ κέρδη τεράστια τῶν τεχνικῶν ἐταιριῶν καὶ τῶν βιομηχανῶν, μετὰ κατασχέσεις καὶ λοβιτοῦρες, ἐπιβαρύνθηκαν μετὰ μεγάλο κόστος κατασκευῆς. Ἐτσι ἡ φορολογία τοῦ λαοῦ ἔγινε

ἀβάσταχτη καὶ ἡ μικρὴ ἀγοραστικὴ ἱκανότητα τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς, ἐκμηδενίστηκε. Αὐτὸ πάλι ἔχει ἄμεσο ἀντίκτυπο στὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας, ποὺ δὲ μπορούσε παρὰ μόνον στὴν ἐσωτερικὴ ἀγορὰ νὰ ὑπολογίσει. Καὶ ὁλοκληρώθηκε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ φαῦλος κύκλος, ποὺ μέσα σ' αὐτὸν κλείνεται ὅλο τὸ δράμα τῆς καθυστερημένης χώρας μας.

Ἐξετάζοντας λοιπὸν τὴ συμβολὴ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας ἀπ' τὴν ἀποψη τῆς ὀργάνωσης καὶ ἀξιοποίησης τῶν δυνατοτήτων ἐργασίας τῆς χώρας, μπορούμε νὰ ποῦμε, πὼς ἡ συμβολὴ τῆς, ὑπῆρξε μηδαμινὴ. Καὶ γίνεται αὐτὸ πότερον ἀντιληπτό, στὴ σκέψιν πόσο πλουσιώτερη θὰ ἦταν ἡ χώρα μας καὶ πόσο ὑψηλότερο τὸ βιοωτικὸ ἐπίπεδο καὶ ὁ πολιτισμὸς τοῦ λαοῦ μας, ἂν, μετὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπο, εἶχε βρεθεῖ ὁ τόπος σὲ θέσιν νὰ χορηγοποιήσει, στὸ διάστημα τῶν 120 χρόνων λεύτερης πολιτικῆς ζωῆς, ὅλες τὶς δυνατότητες δημιουργικῆς δουλειᾶς ποὺ διέθετε, στὸ μέξιμου τῆς ἀπόδοσός τους.

Ποῖα εἶναι ἡ κατάσταση ἀπ' τὴν ἀποψη αὐτὴ, σὶνόν χώρα μας, σήμερα;

Ἡ χώρα μας βγαίνει ἀπ' τὸν πόλεμον μετὰ σχεδὸν ὁλοκληρωτικὴ καταστροφὴ τοῦ τεχνικοῦ τῆς ἐξοπλισμοῦ, μετὰ ἀρκετὲς ζημιές τῆς μικρῆς τῆς παρασιτικῆς βιομηχανίας καὶ μετὰ γενικὴν ἐξάρθρωσιν τῆς οἰκονομίας τῆς. Καὶ πρέπει νὰ τὴν ἀνοικοδομήσουμε, δηλαδὴ νὰ χτίσουμε τὰ γκρεμισμένα καὶ νὰ φτιάξουμε καὶ ἄλλα, πολλά, νέα ἐργοστάσια, βιομηχανίες, τεχνικὰ ἔργα. Ἀλλοῦς τὸ ἔθνος κινδυνεύει νὰ μπεῖ ἀνεπαρόρθωτα στὸ δρόμο τῆς παρακμῆς καὶ τῆς ὀλιποδρόμησης. Γιὰ νὰ τὸ πετύχουμε αὐτό, χρειαζόμαστε κεφάλαια—πρῶτες ὑλές, μηχανήματα κλπ.—μὰ κυρίως χρειαζόμαστε μιὰ τεράστια προσπάθεια ἐργασίας τοῦ λαοῦ στὸ σύνολο του. Ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομία εἶναι σὲ θέσιν σήμερα τουλάχιστον νὰ ἐπιτύχει κατὰ τέτοιον;

Ὁ βασικὸς οικονομικὸς ρόλος τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, συνίσταται στὸ νὰ προσαρμόζει τὴν παραγωγὴν τῶν οικονομικῶν ἀγαθῶν στίς ἀνάγκες τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ, ἐκείνου μόνον ποὺ διαθέτει ἀγοραστικὴ δύναμιν. Μόνο ἡ ἐξασφάλισιν κέρδους κινεῖ τὴν παραγωγὴ καὶ συνεπῶς, ἡ ἔλλειψιν ἢ ἡ ὑπαρξὴ μικροῦ κέρδους, ἐξ αἰτίας μεγάλου κόστους παραγωγῆς ἢ μειωμένης ἀγοραστικῆς ἱκανότητας, ἐμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγῆς ἢ καὶ τὴν περὶ τὴν ὁλοκληρωτικὰ. Αὐτὸ εἶναι, σὲ τελευταία ἀνάλυσιν, καὶ τὸ κυριώτερον αἶτιον τοῦ καθυστερημένου καὶ ἀντιοικονομικοῦ χαρακτήρα τῆς βιομηχανοτεχνικῆς ἀνάπτυξης τοῦ τόπου μας. Πᾶς λοιπὸν ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομία, θὰ μπορούσε, αὐτὸ ποὺ δὲν κατάρθωσε κάτω ἀπ' τὶς σχετικὰ ὁμαλὲς συνθήκες τῶν τελευταίων 40 χρόνων, νὰ τὸ καταρθώσει σήμερα, μετὰ τὴν χωρὶς προηγούμενον ἐξαθλίωσιν τοῦ λαοῦ καὶ καταστροφὴ τῆς οἰκονομίας τοῦ τόπου; Τίποτα δὲν ὑπάρχει ποὺ νὰ μᾶς πείσει, πὼς δὲν θ' ἀκολουθήσει τὸ βραδὺ καὶ ἀντιοικονομικὸ ρυθμὸ ποὺ ὡς σήμερα ἀκολουθεῖ καὶ πὼς τὸ κέρδος δὲ θὰ κατεπύθει τὴν παραγωγὴν σὲ λύσεις ἀντιλαϊκῆς καὶ ἀντιοικονομικῆς, ἀνίκανη καθὼς εἶναι, ἀπ' τὴ φύσιν τῆς τῆς ἰδίας, νὰ ἐπιτύχει τοὺς γρήγορους ρυθμούς ποὺ ἀπαιτεῖ αὐτὴ ἡ ἰδία ἡ ὑπόστασιν τοῦ ἔθνους.

Αὐτὴ τῆς τῆς ἀδυναμία τὴν ἔδειξε μέσα στὸ ὁχ. ἄμνην ποὺ μεσολάβησε ἀπ' τὴν ἀπελευθέρωσιν. Σὲ μιὰ περίοδο ποὺ εἶναι ἀμεση καὶ ζωτικὴ ἀνάγκη ἡ λειτουργία ὅλων τῶν τομέων τῆς παραγωγῆς, ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ καθυστερεῖ ἀπελπιστικὰ καὶ τὸ κεφάλαιο κλείνει τὸ ἐργοστάσιον, κρύβει τὶς πρῶτες ὑλές ποὺ δίνει σὲ χαμηλὴ τιμὴ ἡ ΟΥΝΡΑ καὶ μετατρέπει σὲ λίγες, τὰ παραγωγικὰ δάνεια τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος. Σύγχρονα, θέλοντας νὰ ρίξει τὰ βάθη τοῦ πολέμου στίς πλάτες τοῦ λαοῦ, ἐξαπέλυσε ἕναν πρωτοφανῆ διαγμὸ μετὰ τῆς ἀπολύσεως, τὰ μικρὰ μεροκάματα καὶ τὴν βαρεῖα φορολογία ποὺ σὰν ἄμεσα ἀποτελέσματα ἔχουν τὴν ἀνεργία, τὴ μείωσιν τῆς ἀγοραστικῆς ἱκανότητας τοῦ λαοῦ καὶ τὸν μαρασμὸ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ἀναπόφευχτες συνέπειες καθὲς τεχνικοῦ ἀνιπληθωρισμοῦ. Ἡ κατάσταση αὐτὴ ἔχει καὶ τὸν ἄμεσο ἀντίκτυπο τῆς τῆς ὑπαιθρο, ὅπου ἡ παραγωγὴ, μὴ βρίσκοντας τιμὰς γιὰ τὰ προϊόντα τῆς, ἐξ αἰτίας τῆς φτηνῆς διάθεσης τῶν εἰδῶν τῆς ΟΥΝΡΑ, μειώνεται ἀντὶς νὰ μεγαλώνει. Κι' ἔτσι ὅχι μόνον δὲ βελτιώνεται ἡ παραγωγὴ ἀλλὰ καὶ αὐξάνει ἡ ἐξάρτησιν μας ἀπ' τὸ ἐξωτερικόν.

Με βάση τους αριθμούς που το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας έδωσε σε δημοσιότητα, συνθέσαμε τον παρακάτω πίνακα:

Κίνηση της Βιομηχανικής Παραγωγής, στους μήνες Άπριλιο-Μάιο-Ιούνιο 1945 σε σχέση με τη προπολεμική.

Βιομηχανίες	Προπολεμική βάση 100	Άπριλιος 9/45 επί της προπ.	Μάιος 9/45 επί της προπ.	Πτώση ή αύξηση σχετικά με Άπρ.	Ιούνιος 9/45 επί της προπ.	Πτώση ή αύξηση σχετικά με Μάιο
Μηχανουργία	100	25	20	- 5	20	- 5
Κεραμοποιία	100	10	12	+ 2	12	+ 2
Τσιμεντοποιία	100	29	20	- 9	18	- 8
Κλωστοϋφ. μπαμπακιού	100	20	35	+ 15	30	- 5
» μαλλιού	100	20	27	+ 7	15	- 12
» μετάξης	100	20	20	0	30	+ 10
» πλεκτικής	100	40	50	+ 10	40	- 10
Κλωστοβιομηχανία	100					
» Αλεύροβιομηχανία	100	80	80	0	80	0
Ζυμωτικών	100	80	85	+ 5	85	+ 5
Σαπωνοποιία	100	10	25	+ 15	25	+ 15
Σπορελαιοποιία	100	5	30	+ 25	14	- 16
Τερεβινθελαιοποιία	100	8	30	+ 22	15	- 15
Χρώματα ανιλίνης	100	25	30	+ 5	50	+ 20
Πυρηελαιοποιία	100	20	20	0	10	- 10
Σαπωνοποιία	100	50	60	+ 10	60	+ 10
Φαρμ. προϊόντα	100	35	35	0	35	0
Καουτσούκ	100	20	15	- 5	15	- 5
Υαλουργία	100	80	90	+ 10	90	+ 10
Λιπαρά	100	50	60	+ 10	60	+ 10
Βυρσοδεψία	100	20	20	0	20	0
Χαρτοποιία	100	35	45	+ 10	35	- 10
Οινόπνευματοποιία	100	40	40	0	40	0
Τεχνικό μετάξι	100	10	7	- 3	7	- 3

Από τον πίνακα αυτόν, χαρακτηριστικά είναι τα εξής:

α) το χαμηλό ποσοστό της κεραμοποιίας και η πτώση της ήδη μειωμένης παραγωγής τσιμέντου, σε μία εποχή που η χώρα βρίσκεται έρεπτικώς. Γράφτηκε πως απ' τους 50.000 εργάτες οικοδόμους της Αθήνας, οι 35.000 είναι άνεργοι.

β) η αύξηση της παραγωγής μεταξωτών που δείχνει φανερά τον προσωρινό χαρακτήρα της παραγωγής προς κλάδους πολυτελείας που αφήνουν κέρδη και όχι προς τους κλάδους που η ανάπτυξη τους αποτελεί εθνική ανάγκη.

γ) η αύξηση, στον Ιούνιο, του ήδη αυξημένου ποσοστού της υαλουργικής παραγωγής, που πλησιάζει να φτάσει το προπολεμικό επίπεδο, που όμως προορίζεται για εξαγωγή, μία και δε μπορεί ν' απορροφηθεί απ' την εσωτερική αγορά, κι' ως είναι όλα τα τζάμια στασιμμένα.

δ) η πτώση του ποσοστού παραγωγής ελαιωδών, τη στιγμή που ο' όλο τον κόσμο και στον τόπο μας ιδιαίτερα, υπάρχει μια τόσο μεγάλη έλλειψη από λίπη.

ε) η πτώση του ποσοστού της μηχανουργίας είναι πολύ μεγαλύτερη από 80 ο/ο, γιατί η σύγκριση γίνεται με το προπολεμικό επίπεδο παραγωγής, ενώ είναι γνωστό πως στο διάστημα της κατοχής η σιδηροβιομηχανία γνώρισε μία καταπληκτική ανάπτυξη, που δείχνεται από την αύξηση του αριθμού των εργαζομένων: 31 εργοστάσια του Πειραιά, που προπολεμικά απασχολούσαν 1400 εργάτες, απασχολούσαν επί Κατοχής 8710 και απασχολούν σήμερα μόνο 800, δηλ. πτώση πάνω από 90 ο/ο.

στ) Ένώ το Μάιο μόνο, η βιομηχανία τσιμέντου παρουσίασε πτώση σε σχέση με τον Άπριλιο, τον Ιούνιο σε σχέση με το Μάιο, ένδεκα βιομηχανίες παρουσιάζουν πτώση 3 ο/ο - 20 ο/ο.

ζ) ενώ η ναυτιλία μας έχει απόλυτη ανάγκη από σκάφη, τα 2-3 ναυπηγεία μας, που δούλευαν έντατικά επί κατοχής δεν κατόρθωσαν ακόμα να κινηθούν. Το ίδιο με τα κάθε είδους μεταλλεία και τα λιγνιτωρυχεία, όπου απ' την ημέρα της απελευθέρωσης σταμάτησε κάθε δουλειά.

Σημειώνουμε ακόμα πως το ποσοστό των καταστροφών του πολέμου είναι πολύ μικρότερο, απ' όσο έχει μειωθεί η βιομηχανική παραγωγή και πως πολλές βιομηχανίες μας, δούλευαν προπολεμικά και μπορούν να δουλέψουν και σήμερα, μερικά ή όλικά με ντόπιες πρώτες ύλες.

Είναι φανερό πως με το βραδύτατο αυτό ρυθμό, δε μπορεί να γίνεται λόγος για άνοιξη, ούτε καν για στοιχειώδη οικονομική ανάρρωση. Στο μεταξύ οι ζημιές απ' την άποψη της εργασίας είναι ανυπολόγιστες:

1ο) Χιλιάδες χαμένες ώρες και μέρες εργασίας που αντιπροσωπεύουν οι άνεργοι.

2ο) Χιλιάδες χαμένες ώρες και μέρες εργασίας απ' τις απεργίες και τις στάσεις εργασίας, συνέπεια κι' αυτό της σύγκρουσης κεφαλαίου και εργ. ζομένων, στην προσπάθεια του πρώτου να εξασφαλίσει μεγαλύτερα περιθώρια κέρδους.

3ο) Χιλιάδες χαμένες ώρες και μέρες εργασίας, απ' τη μειωμένη απόδοση πολλών χιλιάδων εργαζομένων, σε επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, όπως ΗΕΑΠ, Υδάτων, ΣΠΑΠ, ΣΕΚ, Γκάκι κλπ. όπου όχι μόνο το «επισκευασμένο» προσωπικό αλλά και άλλο τόσο θα ήταν δυνατό ν' απασχοληθεί, αν γινόταν ουσιαστικά επισκευές και βελτιώσεις των δικτύων, εγκαταστάσεων κλπ.

4ο) Χιλιάδες χαμένες ώρες και μέρες εργασίας από τα διάφορα παρασιτικά επαγγέλματα, που τελευταία πλήθυναν εξαιρετικά και που θα απορροφούσαν, από άλλες παραγωγικές ασχολίες, σε μία σφύζουσα οικονομία.

Στις παραπάνω θετικές ζημιές, μπορούμε να προσθέσουμε και το «διαφυγόν κέρδος» που πρόκειται κι' αυτό να είναι πολύ μεγάλο, από μία ένδεκα μισή αύξηση της διάρκειας και της αποδοτικότητας της εργασίας, που θα γινότανε δυνατό να επιτευχθεί κάτω από άλλες οικονομικές συνθήκες, με συνειδητοποιημένες και αμειωμένες εργατικές μάζες.

Το σύνολο της ζημίας πρέπει να είναι τεράστιο.

Τη ζημιά αυτή η ιδιωτική οικονομία δε μπορεί, ούτε να την αποφύγει ούτε να τη μειώσει. Με το βραδύ ρυθμό της, θα χρειαστεί να περάσουν πάλη χρόνια πολλά ως πού να απορροφήσει τους άνεργους, να κινήσει τις παλιές και δημιουργήσει νέες βιομηχανίες, ξαναφτιάξει τον τεχνικό εξοπλισμό του τόπου και αξιοποιήσει το φυσικό του πλούτο. Δε θα μπορεί όμως, ποτέ, ούτε με το υψηλό μεροκάματο, ούτε με τον έμβιασμό της πείνας, να ενθουσιάσει και να σπρώξει προς τη δημιουργική δουλειά τις μεγάλες εργατικές μάζες. Δε θα μπορεί ούτε την απόδοση της δουλειάς ν' αυξήσει, ούτε τις διενέξεις κεφαλαίου και εργασίας να περιορίσει. Αντίθετα οι δευνομιμίες καθημερινά κοινωνικές αντιθέσεις, θα φέρουν μεγαλύτερη ανιστότητα και καθυστέρηση της παραγωγής. Σία χρόνια μας, τα παλιά συστήματα του 15/ώρου, δεν έχουν πια πέραση και ο τροχός της ιστορίας δε γυρίζει πίσω. Το δώρο, δε μπορεί να γίνει 9ωρο, εκτός αν το θέλουμε ο εργαζόμενος. Μόνο όμως οι εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό, ο χωριάτης στο χωράφι του, ο τσαγγάλης στο μαγαζάκι του, μόνο αυτοί δε λογαριάζουν ώρες δουλειάς. Μόνο λοιπόν τότε, όταν αποκτήσουν οι εργαζόμενες μάζες το συναίσθημα πως δουλεύουν για δικό τους λογαριασμό και για λογαριασμό των παιδιών τους, για τον τόπο και το λαό το δικό τους, τότε μόνο θα θελήσουν να δουλέψουν έτσι και τόσο, όσο και όπως χρειάζεται για να πραγματοποιηθεί αυτό που σήμερα όλοι θέλουμε και όλοι ονειρευόμαστε: η άνοιξη.

Το δεύτερο μέρος της μελέτης στο ερχόμενο τεύχος.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

Διπλωματούχου Μηχανικού—Τεχνολόγου—Υψηλότερου

Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Η επιτυχία της οργάνωσης της τεχνικής λειτουργίας του εργοστασίου όπως την περιγράψαμε στο πρώτο μέρος αυτής της εργασίας εξαρτάται βασικά από την καλή θέληση όλων των μελών του προσωπικού. Από ποιους παράγοντες όμως εξαρτάται η καλή θέληση του προσωπικού; Είναι λυπηρό να το αναφέρουμε, αλλά πάντως είναι αλήθεια, ότι όπως και σήμερα και στο παρελθόν οι εργοδότες πολύ λίγο λογαριάζανε το προσωπικό τους. Μπορεί να δώσανε μερικά κρεβάτια στα σανατόρια για τους φυματικούς εργάτες, αλλά ποτέ δεν φροντίζανε να καθορίσουν μεροκάματα τέτοια που να εξασφαλίζουν ανεκτούς όρους ζωής όποτε και τα σανατόρια θα ήταν σχεδόν άχρηστα. Συχνά, και μάλιστα σε μεγάλα εργοστάσια, το προσωπικό το βάζουν σε κατώτερη μοίρα από τις μηχανές, αφού τα εργατικά ατυχήματα τους αφήνουν σχεδόν άσυντηρητους. Καμιά πρόταση δεν λαμβάνεται από τον εργοδότη για να έχει καλύτερο και μέσο προσωπικό τεχνικά μορφωμένο, πράγμα που θα τον βοηθούσε στην καλύτερη οικονομική απόδοση της δουλειάς. Συμβαίνει μάλιστα συχνά, οι εργοδότες να αποκλείουν τους τεχνικά μορφωμένους εργάτες, γιατί η κλίμακα των μεροκάματων του Υπουργείου καθορίζει για αυτούς περισσότερα.

Μα και οι επιστήμονες και τεχνικοί, είναι υποχρεωμένοι να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στον εργοδότη σύμφωνα με τα άτομικά του συμφέροντα, άσχετα αν αυτά συμπίπτουν ή συγκρούονται με τις ανάγκες της κοινωνίας και ειδικά του πλατειού καταναλωτικού κοινού.

Γενικά έφ' όσον ο βιομηχανικός δε θέλει να παραδεχτεί ότι το εργοστάσιό του έχει και κοινωνική αποστολή, δεν μπορεί να επιβληθεί στη συνείδηση του προσωπικού του, και τότε κανενός είδους επιστημονική οργάνωση δεν μπορεί να προκύψει. Αντίθετα όταν το προσωπικό αποκτήσει συνείδηση της κοινωνικής αποστολής του, πάψει να δέχεται ήθικες πιέσεις, αποκτήσει ανεξαρτησία γνώμης και αντιτίθεται στις αντικοινωνικές τάσεις και επιθυμίες του εργοδότη, τότε η επιτυχία της επιστημονικής οργάνωσης είναι εξασφαλισμένη. Μπορούμε να πούμε λοιπόν ότι χρειάζεται να εξαναγκαστεί ο εργοδότης, όταν ευστοχεί, να παραδεχτεί τη κοινωνική αποστολή της βιομηχανίας του.

Ίσως θα μπορούσε να σκεφτεί κανείς πως η κρατική επέμβαση θα μπορούσε να περιορίσει τουλάχιστο τις αθέμιτες τάσεις των εργοδοτών. Αυτό όμως, μόνο θεωρητική αξία μπορεί να έχει. Πρώτα γιατί το σημερινό κράτος δεν διαθέτει μηχανισμό τέτοιο, που να μπορεί να δώσει τη σωστή κατεύθυνση, πάνω σ' ένα γενικό σωστό σχέδιο βιομηχανικής πολιτικής. Δεύτερο γιατί οι έντεταλμένοι κρατικοί υπάλληλοι με ακόμα και ύπουρους και κυβερνήσεις γίνονται όργανα ιδιωτικών συμφερόντων.

Γι' αυτό ακριβώς το «οικονομικό πρόγραμμα» του κ. Βαρβαρέσου, σε ό,τι αφορά τη βιομηχανία, δεν είναι πραγματικό πρόγραμμα, αλλά καθορισμός τιμών με χαμηλό επίπεδο μισθών και ημερομισθίων. Όσο για τον έλεγχο που πρόκειται να εφαρμοστεί δεν μπορεί να έχει πραγματική αξία αφού δεν γίνεται σ' όλα τα στάδια της παραγωγής μέχρι τον τελευταίο καταναλωτή. Άλλα και στην περίπτωση ακόμα που ο έλεγχος θα επέκτασε σε όλα τα στάδια της παραγωγής δεν θ' αποδώσει τ' αποτελέσματα που πρέπει, αν ασκηθεί από υπαλλήλους του σημερινού κράτους και των Τραπεζών μονάχα, που δεν θα ξέγραφε ο κρατικός πνεύμα και βραδύτητα, που δεν θα έγραφον τις τεχνικές συνθήκες της επιχείρησης και τα οικονομικά της «μυστικά», και που όπως έγινε σε τόσες και τόσες περιπτώσεις όταν το Κράτος ήρθε σε επαφή με τους ιδιώτες επιχειρηματίες, οι υπάλληλοι αυτοί θα γίνουν συνει-

δητά ή άσυνειδητά όργανα των συμφερόντων των επιχειρηματιών. Αποτελεσματικός έλεγχος μπορεί να γίνει μόνο από το ίδιο το προσωπικό μιας επιχείρησης.

Βλέπουμε λοιπόν ότι μοναδικό αντίρροπο στον εργοδότη και τις αντικοινωνικές του τάσεις είναι το ίδιο το προσωπικό της επιχείρησης. Έτσι βλέπουμε ότι οι εργοτο-υπάλληλοι σήμερα παίζουν σοβαρότατο κοινωνικό ρόλο και για ν' ανταποκριθούν στην αποστολή τους θα πρέπει να αποκτήσουν ανάλογη κοινωνική οργάνωση. Και η κοινωνική οργάνωση αυτή θα είναι κίνη που θα δώσει πραγματική βάση και αξία στην τεχνική οργάνωση, και θα αφήσει ελεύθερες όλες τις πολυποίκιλες γνώσεις και ικανότητες των εργατο-υπαλλήλων να μεγαλώσουν και ν' αξιοποιηθούν.

Οι εργοτο-υπάλληλοι είναι σήμερα οργανωμένοι στις επαγγελματικές τους οργανώσεις, στις εργοστασιακές επιτροπές και τα συνδικάτα, για τη διεκδίκηση των οικονομικών συμφερόντων τους. Θα πρέπει να πλατύνουμε το περιεχόμενο της δράσης των οργανώσεων αυτών έτσι που να μπορούν να εκτελέσουν την κοινωνική τους αποστολή προς όφελος των πλατειών μαζών που αποτελούν το καταναλωτικό κοινό των βιομηχανικών προϊόντων.

Μια τέτοια κατάλληλη οργάνωση, ιδιαίτερα για μεγάλα εργοστάσια, νομίζουμε ότι, στη γενική της μορφή, πρέπει να είναι σύμφωνη με το σχεδιαγράμμα που παραθέτουμε. Για να μη γίνει καμιά σύγχυση, σημειώνουμε ότι το σχέδιο τεχνικής και διοικητικής οργάνωσης, που όπως είδαμε είναι πολύ μεγαλύτερο και πολυπλοκότερο από το σχέδιο κοινωνικής οργάνωσης, το παριστάνουμε έντελως σχηματικά στη δεξιά πλευρά, επειδή εδώ δεν πρόκειται να το περιγράψουμε. Θα δώσουμε έδω μία σύντομη περιγραφή της λειτουργίας της επιχείρησης από άποψη οργάνωσης των εργαζομένων.

Κυρίαρχο σώμα που θα παίρνει αποφάσεις στα γενικά ζητήματα είναι η Γενική Συνέλευση των Εργατών και Υπαλλήλων. Εκτελεστικό όργανο θα είναι μία μεγάλη εργοστασιακή επιτροπή που θα εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση και θα λογοδοτεί σ' αυτήν. Έτσι οποιαδήποτε νάληση και μέλος της εργοστασιακής επιτροπής — αφού παρατυπία κάτω απ' τον έλεγχο όλου του προσωπικού θα βρισκεται κάτω απ' τον έλεγχο — θα ελέγχεται. Η σύνθεση της επιτροπής πρέπει να είναι αντιπροσωπευτική από όλες τις τάξεις του προσωπικού, με υποχρεωτική συμμετοχή του αναγκαίου αριθμού ανωτέρων υπαλλήλων.

Η εργοστασιακή επιτροπή, υποδιαιρείται σε δέκα τρεις ομάδες, που η καθεμία αναλαμβάνει μία ορισμένη δουλειά. Η δουλειά και των δεκατριών ομάδων, συντονίζεται και καθοδηγείται από το Προεδρείο της Εργοστασιακής Επιτροπής.

Η πρώτη ομάδα της κοινωνικής οργάνωσης, έχει σα σκοπό, τη μελέτη και εφαρμογή του σχεδίου κοινωνικής οργάνωσης στις διάφορες κατηγορίες του προσωπικού.

Η δεύτερη ομάδα της τάξης και πειθαρχίας, έχει σα σκοπό, τη μελέτη και εφαρμογή των μέτρων που πρέπει να ληφθούν για την πειθαρχία και την τάξη στην επιχείρηση. Δεν πρόκειται να στηριχθεί σε τρόπο αστυνομικό, στη βία, και στους ένοπλους φύλακες και έποπτες, οι οποίοι προκαλούν μονάχα αναβρασμό και άταξία. Θα στηριχθεί στη συνειδητή τάξη και πειθαρχία που θα οργάνώσει η ομάδα σε συνεργασία με όλο το προσωπικό. Αυτό δεν είναι καθόλου δύσκολο. Πολλά παραδείγματα έχουμε συνειδητής πειθαρχίας.

χίας από μέρους των έργων, και στις πιο ανώμαλες στιγμές, αρκεί να έχει προηγηθεί ή κατάλληλη διαφώτιση και διαπαιδαγώγηση.

Η τρίτη ομάδα των οικονομικών ζητημάτων, ουσιαστικά, αντικαθιστά την εργοστασιακή επιτροπή (ή το συνδικάτο) όπως βρίσκεται και δουλεύει σήμερα. Η δουλειά της πολύ θα βοηθηθεί από την ύπαρξη και λειτουργία της ομάδας ελέγχου.

Η ομάδα του ελέγχου θα συγκεντρώνει στο χέρι της, τα απαραίτητα στοιχεία από την οικονομική κίνηση της επιχείρησης, στο προσωπικό, ώστε αυτό να κανονίζει ανάλογα τις οικονομικές του διεκδικήσεις. Παράλληλα, μαζί με κυβερνητικό αντιπρόσωπο, θα κάνει τον έλεγχο σ' όλα τα στάδια της παραγωγής και της κατανάλωσης. (Προσπάθεια εφαρμογής ελέγχου γίνεται στους αλευρόμυλους και στα κλωστοϋφαντουργεία, με συμμετοχή των εργατών όχι όμως στην έκταση που πρέπει).

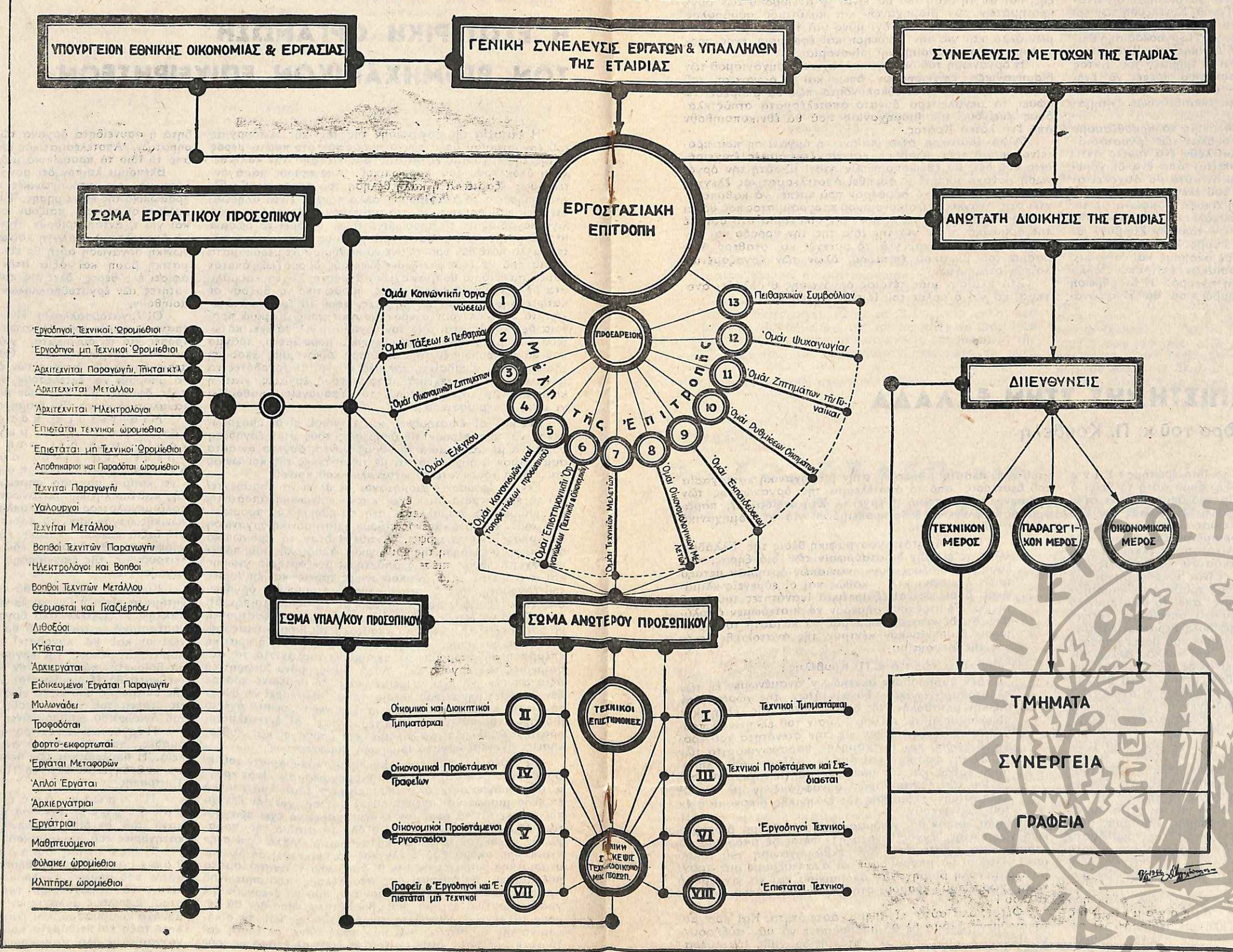
Οι τέσσαρες πρώτες ομάδες ασχολούνται με ζητήματα, στα οποία το σύνολο του προσωπικού μπορεί να έχει βαρύνουσα γνώμη. Γι' αυτό, αυτές οι ομάδες θα καλούν σε συνεργασία, τα συμβουλευτικά σώματα των εργατών, των υπαλλήλων ή τμημάτων τους ανάλογα με τη μορφή των θεμάτων, για την επεξεργασία τους.

Η πέμπτη ομάδα ασχολείται με τους κανονισμούς της δουλειάς και τη τοποθέτηση του προσωπικού, ανάλογα με τις ικανότητές του. Στους αλευρόμυλους οι εργάτες μετέχουν με αντιπροσώπους τους στην «επιτροπή σύνθεσης πληρωμάτων» που κανονίζει πόσοι εργάτες ή τεχνίτες πρέπει να δουλεύουν σε κάθε τμήμα ή ακόμα και σε κάθε θέση, άλλ' αυτό αποτελεί μικρό μέρος από όλη τη δουλειά της πέμπτης ομάδας.

Η έκτη ομάδα ασχολείται με την επιστημονική τεχνικοοικονομική οργάνωση της δουλειάς.

Η έβδομη και ογδοή ομάδα, ασχολούνται με τις τεχνικές και οικονομικές μελέτες,

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

για τη πρόοδο της επιχείρησης. Η έννατη ομάδα της εκπαίδευσης, πρέπει να φροντίσει τόσο για τη γενική όσο και για την ειδική τεχνική εκπαίδευση των εργατών και υπαλλήλων και των παιδιών τους, ώστε για τις ανάγκες του εργοστασίου, να έχει έτοιμο ειδικευμένο τεχνικό προσωπικό. Το τεχνικό σχολείο του εργοστασίου θα διοικείται απ' αυτήν την ομάδα.

Οι δέκαδες 5η-9η απαιτούν γνώσεις τεχνικές, οικονομικές ή εκπαιδευτικές. Γι' αυτό, οι ομάδες αυτές, θα αποτελούνται και θα συνεργάζονται σχεδόν αποκλειστικά με το σώμα των ανωτέρων υπαλλήλων. Σιγά σιγά όμως, με την ανάλογη μόρφωση που θα αποχτά το κατώτερο προσωπικό, κι' αυτό θα έχει βαρύνουσα γνώμη και θα βοηθάει στο έργο τους.

Όπως βλέπουμε αυτές οι ομάδες αντιστοιχούν σε ορισμένα τμήματα της επιχείρησης. Η διαφορά είναι όμως, ότι εδώ λαμβάνονται αποφάσεις σύμφωνα με τις απόψεις του προσωπικού.

Η δέκατη ομάδα ασχολείται με τη ρύθμιση του ζητήματος των εργατικών σπιτιών. Ένα μεγάλο εργοστάσιο, πρέπει σε κατάλληλη κοντινή και υγιεινή τοποθεσία να διαθέτει εργατικά σπίτια. Η ομάδα αυτή θα κανονίζει τις υποχρεώσεις των νοικάρηδων, τις επισκευές κτλ.

Η ομάδα των ζητημάτων της γυναικείας θα ασχολείται και θα προτείνει λύσεις, σ' εκείνα ακριβώς τα ζητήματα, που θα δώσουν στη σημερινή εργαζόμενη γυναίκα τη θέση που της ταιριάζει, σά γυναίκα και σά μητέρα, στη κοινωνία και θα καθορίζει και τις υποχρεώσεις της.

Η δωδέκατη ομάδα θα είναι το κέντρο ψυχαγωγίας του προσωπικού και η δέκατη τρίτη θα αποτελέσει το Πειθαρχικό Συμβούλιο. Σκοπός του θα είναι η συμβιβαστική επίλυση των διαφορών ανάμεσα στο προσωπικό, και όχι η επιβολή αστυνομικών τιμωριών και αδικών προστίμων.

Ολόκληρη ή κοινωνική οργάνωση, αποτελεί το άπα-

ραϊτήτο συμπλήρωμα του διοικητικού μηχανισμού μιας επιχείρησης. Στις απόψεις του επιχειρηματίου, το προσωπικό θα αντιπαραθέτει τις δικές του. Γι' αυτό πρέπει να εργάζεται παράλληλα μ' αυτόν και να διατηρεί την αναγκαία επαφή. Είναι σκόπιμο, η Γενική Συνέλευση των εργατών και υπαλλήλων να έρχεται σε επαφή με τη Συνέλευση των μετόχων της επιχείρησης. Η εργοστασιακή επιτροπή πρέπει να έχει επαφή με τη Διοίκηση της Εταιρείας, τη Διεύθυνση του εργοστασίου και τα τμήματά του. Εκτός απ' αυτό η Διεύθυνση του εργοστασίου πρέπει να έχει επαφή με το σώμα των ανωτέρων υπαλλήλων για την επίλυση των τεχνικοοικονομικών και εκπαιδευτικών ζητημάτων (δράσεις 5η—9η).

Πριν τελειώσουμε θεωρούμε σκόπιμο να προσθέσουμε ότι σε κάθε πόλη, οι αντιπρόσωποι όλων των εργοστασιακών επιτροπών θα πρέπει να αποτελούν ένα τοπικό αντιπροσωπευτικό σώμα που θα διοικείται από ένα όλιγομελές συμβούλιο, κατόπιν έκλογης. Κι' αυτό θα ασχολείται με τα προβλήματα της δουλειάς, του έλεγχου, τα τεχνικοοικονομικά κτλ. από γενικότερη άποψη σύμφωνα με τις αντιλήψεις ολόκληρου του εργατοϋπαλληλικού κόσμου της πόλης. Τέλος, οι αντιπρόσωποι των τοπικών Συμβουλίων θα σχηματίζουν το Κεντρικό Συμβούλιο των εργατοϋπαλλήλων με έδρα την Αθήνα με σκοπούς και ασχολίες ανάλογες μ' εκείνες των εργοστασιακών επιτροπών, αλλά από γενικότερη και καθολικότερη πλευρά. Η διάρθρωση και λειτουργία του Κεντρικού Συμβουλίου θα είναι ανά-

λογη προς τις εργοστασιακές επιτροπές και τοπικά συμβούλια. Το Κεντρικό Συμβούλιο θα είναι όργανο συντονισμού και καθοδήγησης όλης της εργατοϋπαλληλικής τάξης, και απ' τη θέση του θα είναι το αντίρροπο των συγκροτημάτων των βιομηχανών και πολιτικός σύμβουλος και βοηθός του Κράτους όχι μόνο για τον έλεγχο των τιμών αλλά και για την εκπόνηση και εφαρμογή ενός προγράμματος σχεδιοποιημένης οικονομίας.

Η οργάνωση του διοικητικού-τεχνικού μηχανισμού των βιομηχανικών επιχειρήσεων όπως και η οργάνωση του προσωπικού τους είναι εύκολονόητο πως θα μπορέσει να δώσει τα μεγαλύτερα δυνατά αποτελέσματα στους κλάδους εκείνους της βιομηχανίας που θα εθνικοποιηθούν από ένα λαϊκό Κράτος.

Αλλά ιδιαίτερη αξία παίρνει η οργάνωση που προτείνουμε για τους κλάδους και τις ξεχωριστές επιχειρήσεις που δεν θα εθνικοποιηθούν γιατί μ' αυτή την οργάνωση μονάχα μπορεί ν' άσκηθεί αποτελεσματικός έλεγχος στο άσυδοτο ιδιωτικό συμφέρον που πρέπει να καθυποταχτεί στις ανάγκες του οικονομικού προγράμματος που θάχει κοινωνική αποστολή να κινηθεί την οικονομία στο σύνολό της αρμονικά, τόσο για την ίδια της την πρόοδο και την ανάπτυξη της όσο και για το συνεχές και σταθερό ανέβασμα του βιοτικού επιπέδου, όλων των εργαζομένων λαϊκών στρωμάτων.

Στα πλαίσια μιας τέτοιας οργάνωσης θ' αλλάξει αναγκαστικά και ο ρόλος του ιδιώτη επιχειρηματία.

Σ. ΜΑΞΙΜΟΥ

Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Απάντηση σ' ένα άρθρο του κ. Π. Κουβέλη

Έχουμε πάλι μπροστά μας το ίδιο ερώτημα: Είναι η Ελλάδα βιώσιμη; Τη φορά αυτή το θέτει ο κ. Π. Κουβέλης. Σ' ένα άρθρο του που δημοσιεύτηκε στην «Ελλάδα» του κ. Παπανδρέου, φύλλο 2^ο Ιουλίου 1945. Το άρθρο όμως αυτό βάζει μπροστά μας ένα άλλο ζήτημα: είναι οι επιστήμονές μας—οι ώριμοι επιστήμονες—σε θέση να εξετάσουν με αντικειμενικότητα τα ελληνικά προβλήματα ή επικάθιζον στις εκάστοτε καταστάσεις σαν μια χρυσή διακοσμητική σκόνη; Είναι τοποθετημένοι με ευσυνειδησία στην έρευνα ή τους τραβά η σκοπιμότητα της στιγμής, όποτε και ανασύρουν από το επιστημονικό τους μακιγιάζ—είδος φαρμακείου—τις σπεσιαλιτέ εκείνες που έχουν μια πρόχειρη και αμφίβολη θεραπευτικότητα;

Αυτό είναι το πρωταρχικό ζήτημα που βάζει μπροστά μας το άρθρο του κ. Π. Κουβέλη και πολλών άλλων της αυτής κατηγορίας επιστημόνων, είναι δε τόσο σοβαρό, ώστε να μπαίνει ως ένα ήθικό σχεδόν ζήτημα. Γιατί δεν επιτρέπεται σε ανθρώπους που έχουν αξίωση ν' άκουσται ή γνώμη τους ως έγκυρη—ως ή πιό-έγκυρη—μια να λένε το ίδιο και μια το άλλο, μια ότι η Ελλάδα είναι βιώσιμη και μια ότι δεν είναι, ούτα δε σ' ένα χρονικό διάστημα τόσο σύντομο, που να σε συγκλονίζει ή ευκίνησία τους. Με τέτοιους επιστήμονες δε μπορούμε να λύσουμε κανένα ελληνικό πρόβλημα. Πρωτεύει η γενικότερη ένταξη τους μέσα στη κοινωνία, απέναντι στα ρεύματα που την ώθουν προς τα εμπρός ή που παρεμποδίζουν τη πρόοδο της. Η άκαταστασία τους στο σημείο αυτό γίνεται αίτια συγχύσεως και εκφράζει τη κρίση της επίσημης επιστήμης στην Ελλάδα, που εκδηλώνεται έντονότερα στα προβλήματα της ανοικοδόμησης γιατί αυτά αγκαλιάζουν ένα σύνολο τάσεων μέσα στην ελληνική κοινωνία. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, τη σύγχυση και μόνο τη σύγχυση εκφράζει ο κ. Π. Κουβέλης.

Πριν από λίγο καιρό—πέρσι—έβγαλε ένα ολόκληρο βιβλίο: «Η ενεργειακή οικονομία της Ελλάδας» από τριακόσιες (300) και περισσότερες σελίδες, για να μας πει, ότι το μέλλον της Ελλάδας βρίσκεται στην εκμετάλλευση των υδατοπτώσεων και του ορυ-

κτού της πλούτου, δηλαδή στην βιομηχανική κατεργασία του δευτέρου, από το αποτέλεσμα της οργάνωσης των πρώτων, την ηλεκτρική ενέργεια. Στη σελίδα 167, παράγραφος α' έλεγε τα εξής προκειμένου για το βιομηχανικό μέλλον του τόπου μας:

«Η ευνοϊκωτάτη γεωγραφική θέση της Ελλάδος, κειμένης εις την διασταύρωσιν των δια ξηράς, θαλάσσης και αέρος συγκοινωνιακών αρτηριών μεταξύ τριών ηπείρων» κτλ. «καθώς και οι ευμενείς κλιματικοί όροι και οι εξαιρετικοί Ικανότητες του λαού της, μας επιτρέπουν σήμερα να πιστεύωμεν άπολύτως ότι δύναται η χώρα μας να καταστή το κυριότερον βιομηχανικόν κέντρον της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου».

Τι μας λέγει τώρα ο κ. Π. Κουβέλης:

«Δεν ήμπορούμεν συνεπώς ν' αναμένωμεν εκ των πλουτοπαραγωγικών δυνατοτήτων της χώρας μίαν ριζικήν μεταβολήν της διαρθρώσεως της ελληνικής οικονομίας μίαν ριζικήν λύσιν του ελληνικού προβλήματος συνισταμένου εις την στενότητα του εδαφικού χώρου και την χαμηλήν παραγωγικότητα των γαιών την φυσικήν και βιαίαν αύξησιν του πληθυσμού καθώς και την μόνιμον παθητικότητα του Ισοζυγίου των λογαριασμών. συνυφασμένην με την απελπιστικήν εξάρτησιν της ελληνικής οικονομίας εκ του εξωτερικού».

Πέρσι λοιπόν θα γινόμασταν η κυριώτερη βιομηχανική χώρα στην Έγγυς Ανατολή! Φέτος δε μπορούμε να περιμένουμε τίποτε από την εκβιομηχάνιση του τόπου μας! Πέρσι θα μπορούσαμε να αναπτύξουμε μια πραγματικά μεγάλη βιομηχανία αλουμινίου και να γίνουμε η τρίτη χώρα του κόσμου στη παραγωγή αυτού του μεταλλού!

Φέτος, όλα αυτά είναι μια άστειότητα. Και πραγματοποιούμενα ακόμα δε θα μπορούσαν να μας αψέχουν το εισόδημα παρά κατά 57 λεφτά της δραχμής την ημέρα! Έτσι ενώ με βάση ώριμμένες ανακοινώσεις στις οποίες

είχε προβεί ο ύφηγητής του Πανεπιστημίου Δελφινίαννης προς το Πανελλήνιο Χημικό Συνέδριο του 1937 και σύμφωνα με τις οποίες, η έτήσια παραγωγή μας σε βωξίτη μπορούσε να φθάσει τις 70—75.000 τόννους, ο υπερβιομηχανικός Π. Κουβέλης μας έλεγε ότι:

«Διά της παραγωγής ταύτης και βάσει των στατιστικών δεδομένων του 1936, η Ελλάς θα κατελάμβανε την τρίτην θέσιν εις την παγκόσμιον παραγωγήν αλουμινίου, ύπολειπομένη μόνον των Ην. Πολιτειών και της Γερμανίας και θα ήδύνατο ούτω να καλύπτει μόνη αυτή το έν πέμπτον της παγκοσμίου παραγωγής».

(«Η Ένεργειακή Οικονομία της Ελλάδος» σελίδα 172).

Τώρα, στο άρθρο του, το καταχωρημένο στη Παπανδρεϊκή εφημερίδα της 20 Ιουλίου, τα αναιρεί όλ' αυτά:

«Εξ ειδικής έρεύνης που ένηργήσαμεν επί των νέων βιομηχανικών δυνατοτήτων προέκυψεν ότι η αύξησις του εθνικού εισοδήματος που μπορεί να έπελθη εκ της ανάπτυξεως των κυριωτέρων μεταλλουργιών (άλουμινίου, μαγνησίου, σιδήρου, νικελίου, χρωμίου, μαγγανίου κλπ.), αξιοποιήσεως μεγάλου μέρους του έγχωριου ορυκτού πλούτου, ως και τινών ηλεκτροχημικών βιομηχανιών, δεν υπερβαίνει το 1½ δισεκατομμύριον προπολεμικών δραχμών (έφ' όσον η ανάπτυξις των άπραγματοποιείτο με την συνδρομήν ξένου κεφαλαίου). Το ποσόν τοούτο αντιστοιχεί προς τα 2,3% του συνολικού εθνικού εισοδήματος της χώρας κατά το έτος 1939 και το 1/6 της καθαράς κοινωνικής προσόδου εκ της βιομηχανίας που έπραγματοποιήθη κατά το αυτό έτος».

Ας άφίσουμε προς στιγμή τις άλλες χημικομεταλλουργίες.

Κ. ΣΙΔΕΡΗ

Ο Α.Σ.Ο., Κ.Υ.Δ.Ε.Π. κλπ.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΕΞΩΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ

Κοινή είναι η διαπίστωση ότι η χώρα μας εξ αιτίας της διάρθρωσης της οικονομίας και του πληθυσμού της είναι βασικά άγροτική.

Τα ζητήματα που καθορίζουν τον άγροτικό χαρακτήρα της Ελλάδος είναι αυτά:

1) Ο π λ η θ υ σ μ ό ς μ.η. πλειοψηφία του είναι αγρότες 66 οιο.

2) Η π α ρ α γ ω γ ή: Το εισόδημα στηρίζεται κατά κύριο λόγο στην φυσική παραγωγή. Στά 1939 σε σύνολο 67 δισεκατομ. δραχ. τα 30 1/2 δισεκ. ήταν από τη γεωργία, κτηνοτροφία, δάση, αλιεία-θήρα, μεταλλεία-άλυκαι 45,5 οιο. Η βιομηχανία μας—κι' αυτή έλαφρά—άπέδωσε μόναχα 11 οιο (*).

3) Η κ α τ α ν á λ ω σ η: οια κυριώτερα τρόφιμα, στηρίζεται βασικά στην έγχωριο γεωργία-αιτηρά 80 οιο, όσπρια 93 οιο, πατάτες 98 οιο. Η αντίληψη ότι η κτηνοτροφική παραγωγή μας καλύπτει τα 93,4 οιο της επίδοσης κατανάλωσης (**) είναι έξω από την πραγματικότητα και στο βάθος τα αίτια χρωσιένται σε δημαγωγία υπερμεταφυσική. Ειδικοί επίσης επιστήμονες διαπιστώνουν ότι κατ' άτομο οι λιτοδίαιτοι Έλληνες καταναλώνουν: το χρόνο κρέας 6 οκ. και γάλα 53 οκ. (***). Πόσοι και ποίοι όμως; Ο «όλοκληρωτικός» όμως Έπουργος διακηρύττει ότι «το μικρόν άπομεινόν έλλειμμα είναι δυνατόν να καλυφθί» φυσικά με λίγα δράμια άκόμη γάλα.

4) Έμ π ο ρ ι κ ό Ι σ ο ζ ύ γ ι ο 1939. Σε σύνολο εξαγωγής 10 δισεκ. δραχ. η αξία των γεωργικών προϊόντων

γικές βιομηχανίες που όλες μαζί δε θα άποφέρανε πάνω από 1½, έκατομμύριο δρ. έτήσιο εισόδημα και άς σταθούμε μόνο στο αλουμίνιο. Ο κ. Π. Κουβέλης μας πληροφορεί στο βιβλίο του, πως για να παραχθεί—με ηλεκτρενέργεια—ένας τόννος αλουμινίου, χρειάζονται δύο τόννοι αλουμίνης που κι' αυτή πάλι άπαιτεί τέσσερες (4) τόννους βωξίτη. Με την ελληνική παραγωγή βωξίτη του 1939, που υπολογίζεται σε 180.000 τόννους, θα μπορούσαν να παραχθούν 45.000 τόννοι αλουμινίου, στο όποιο και υπολογίζει ο κ. Π. Κουβέλης, όταν μας λέγει—έλεγε— ότι η ή Έλλάδα θα ήτανε δυνατό να γίνη η τρίτη κατά σειρά χώρα του κόσμου στο είδος αυτό. Κατά τους λογαριασμούς του όμως—προπολεμικούς πάντα—οι 10000 τόννοι αλουμινίου θα άποφέρανε 550 έκατομ. προπολεμικές δραχμ. που σημαίνει πως οι 45.000 τόννοι θα άυξάνανε την εθνική πρόσδοκα κατά δύομισυ (2½) δισεκατομμύρια προπολεμικές δραχμές. Πώς τώρα συμβαίνει ώστε όχι μόνο το αλουμίνιο, αλλά και το μαγνήσιο και το σίδερο και το νικέλι και το χρώμιο και το μαγγάνιο και όλες οι βιομηχανίες αυτής της κατηγορίας να μην είναι δυνατό να άποφέρουν πάνω από έναμισυ (1½) δισεκατομμύριο δρχ. εισόδημα, όπως ίσχυρίζεται;

Δεν είναι μόνον αυτό το είδος οι έπιπολαιότητες που ανακαλύπτει κανείς προκειμένου για τόσο σοβαρά ζητήματα, αυτές οι αντιφάσεις, άνάμεσα στο βιβλίο και στο άρθρο του κ. Π. Κουβέλη, όπου στο πρώτο λέγει: να ι ή Έλλάδα είναι βιώσιμη, ένω στο δεύτερο—το άρθρο—λέγει: όχι δεν είναι βιώσιμη. Είναι και άλλα πολλά, που τοποθετούν οριστικά τον κ. Π. Κουβέλη, στη χορεία εκείνων οι όποιοι αναζητούν την έπιστημονική τους προαγωγή μέσα στην δυστυχία των λαών, δικών μας και ξένων. Στην επέκταση και έξάπλωση της δυστυχίας μας, άποβλέπουνε όλα αυτά τα άρθρα, που πολύ σωστά τα καταπολεμά ή άριστερά σαν μεγαλοϊδεατική άσθένεια.

(*) «Η Γεωργία της Ελλάδος», Χ. Εδελπιδη.

(**) «Η κτηνοτροφία μας» 1940. Γ. Κυριακού, ύπουργού Δικτατορίας, σελ. 18.

(***) «Οικ. Ταχυδρόμος», 17—4—39. Σ. Χασιώτης.

(*) «Εκθέσεις Έθνικής και Τράπεζας Ελλάδος 1939».

ξασφαλίζει μεγάλες τιμές για τα προϊόντα της και ο κ. Βαρεσός επιβύλει διατιμήσεις μονάχα στα γεωργικά προϊόντα. Το κυβερνητικό σχέδιο προβλέπει και συγκέντρωση των προϊόντων με «δεκαίς τιμές» κι άρχισε να εφαρμόζεται: Τα καπνά έσοδα της 1943 και πιά παλιών Α. Μακεδονίας—Δ. Θράκης που διέσωσαν οι αγρότες από τους Βούλγαρους κατακτητές, με τη συντακτική πράξη 55/19-6-45 παρατηρήζονται «λεία» πολέμου και περνάνε στην κυριότητα του Κράτους. (8 1/2 εκατομ. κιλά καπνά αξίας τουλάχιστο 10 δισεκ. δραχμών προπολεμικών).

Σχετικά με την απαίτηση που έντονα έθεσαν οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί να αναλάβουν οι Ένώσεις τους να συγκεντρώσουν τα καπνά παραγωγής 1944 που φθάνουν 18—20 εκατομ. κιλά, με χρηματοδότηση του Κράτους, η κυβέρνηση Βούλγαρη πρότιμης να εξυπηρετήσει το «ζωτικό» ενδιαφέρον των καπνεμπόρων. Αποφάσισε να τους χρηματοδοτήσει για να συγκεντρώσουν «ελεύθερα» τα καπνά. Ο αρμόδιος μάλιστα Υπουργός της Γεωργίας για να μειώσει την καταπληκτική έντυπωση έσπευσε να δηλώσει ότι: «εφ' όσον δεν ικανοποιούνται από τις τιμές των καπνεμπόρων οι παραγωγοί, το Κράτος εξασφαλίζει εις αυτούς τιμές ασφαλείας» που καθορίστηκαν 4 1/2 φορές πιά πολύ από τις τιμές του 1939. Το πολλαπλάσιο αυτό είναι πολύ «τσιγκουνικό» για τους καπνοπαραγωγούς, και δίνει ακαταμάχητα όπλα στο καπνικό κεφάλαιο να προσαρμόσει τις έμπορικες τιμές του, γύρω στα σταθερά επίπεδα που τοποθετούν οι «τιμές ασφαλείας» τις αγοραπωλησίες των καπνών. Φυσικά μερικά κλάσματα της δραχμής, που θα προσφέρουν παραπάνω οι κύριοι καπνεμπόροι, δεν αλλάζουν το συμπέρασμα: Οι παραγωγοί θα στριφογυρίζουν ανάμεσα στη «Σκύλλα και Χάρυβδη».

Η υπόθεση των καπνών δεν είναι «παρονοχίδος»· αφορά ένα «τζιρό» από 30 δισεκ. δραχ. και οι όρεξεις του καπνικού έμποροβιομηχανικού κεφαλαίου δεν είναι μικρές. Η κυβέρνηση Βούλγαρη έκλεισε τα αυτιά στις δικαίες φωνές των παραγωγών Μακεδονίας—Θράκης, που καταστράφηκαν κυριολεκτικά στην τετράχρονη κατοχή και εισάκουσε τα κροκοδείλια δάκρυα των χρυσοκάνθαρων του καπνικού κεφαλαίου.

«Η καπνεμπορική τάξις με την δήμευση των αποθεμάτων της με την καταστροφήν δέ της άλλης κινητής και ακινήτου περιουσίας της, με την ανεργίαν που την...ταλαιπωρεί έχει περιέλθει εις κατάστασιν πλήρους αδυναμίας κινήσεως».

Η κοινωνική δικαιοσύνη λοιπόν επιβάλλει την «άνοικοδόμηση» της τάξεως αυτής!

Η συγκέντρωση της σουλτανίνας περυσινής έσοδαίας ανατέθηκε στην Κ.Σ.Ο.Σ. (Κοινοπραξία Συνεταιρισμών Όργανώσεων Σουλτανίνας) με χρηματοδότηση του Κράτους 120 εκατομ. δραχ. Οι τιμές συγκέντρωσης είναι οι ίδιες «ασφαλείας» 62—78 δραχ. στην όκά, ούτε 3 1/2 όμως φορές παραπάνω από το 1939.

Σχετικά με την κορινθιακή «μαύρη» σταφίδα, γι' αυτήν ανάλαβε και πάλι ο Α.Σ.Ο. (Αυτόνομος Σταφιδικός Όργανισμός) που από 20 χρόνια συγκεντρώνει τα δωρεάν παρακρατήματα και πλεονάσματα σταφίδας μισοτιμής. Οι τιμές συγκέντρωσης έχουν καθορισθεί από 45—85 ανάλογα με την ποιότητα και τις κατηγορίες. Η μέση τιμή δεν ξεπερνάει τις 4 1/2 φορές παραπάνω από το 1939. Το κόστος όμως παραγωγής έχει εικοσαπλασιασθεί. Γενικά η παραγωγή είναι μειωμένη κατά 60—70 ο/ο, γιατί δέ χορηγήθηκαν έπαρκη δάνεια, γεωργικά φάρμακα (θειάφι, χαλκός) και στην κατοχή έγιναν εκριζώσεις 15—20 ο/ο για να καλλιεργηθούν δημητριακά. Με τις παραπάνω μονοπωλιακές μάλιστα τιμές, οι παραγωγοί που στην πλειοψηφία τους έχουν κάτω από 6—7 στρέμματα σταφιδοφυτείες δέ βγάζουν ούτε μεροκάματο Κούλη άποικιών.

Οι σταφιδοπαραγωγοί βρίσκονται σε αναστάτωση και συνεχίζουν τις απαιτήσεις τους ν' αναλάβουν οι Συνεταιρισμοί τη συγκέντρωση σταφίδας και να καταργηθεί ο λυμενάς Α.Σ.Ο. Η «δύναμις κείται εν γούνασι του ισχυρότερου» διακήρυτε ένας πρωθυπουργός μισή ώρα πριν τότε ρίψει το κίνημα. Κι' οι παραγωγοί είν' αλήθεια πως έννομένοι είναι δυνατοί.

Γιά το στάρι επικρατεί σκέψη να συγκεντρωθεί από την Κ.Υ.Δ.Ε.Π. (Κεντρική Υπηρεσία Διαχειρίσεως Έγχωρίων

Προϊόντων), μα καθυστερεί ή ύπηρεσιακή κυβέρνηση ίσαμε να αγορασθεί μεγάλο μέρος από τους άλευροεμπόρους και βιομηχάνους ζυμαρικών, που έχουν ανάγκη εξυπηρέτησης. Στη Θεσσαλία προσφέρουν οι μεσίτες τους 35-40 δραχ. στην όκά, ενώ στην Αθήνα πουλιέται 100 και τα ζυμαρικά 180-200 δραχ.

Η κυβέρνηση από 2-3 μήνες ανάλαβε να συγκεντρώσει με το Υπουργείο Έφοδιασμού και λάδι, με ανταλλαγές ειδών της Ούνρα και μέρος σε χρήμα, από την Κρήτη. Οι παραγωγοί όμως βλέποντας τις μικρές τιμές 180-220 δραχ. προτιμούν να το κρατήσουν. Στην Αθήνα εξαφανίστηκε από τα παντοπωλεία, κι' είναι ζήτημα αν με 800-1000 δραχ. βρίσκει κανένας στη κρυφή «μαυραγορία». Στο ζωτικό αυτό ζήτημα η Κυβέρνηση έδωσε εξετάσεις με αποτέλεσμα «πλήν —Ο».

Το βαμπάκι, παρά τις αιτήσεις των παραγωγών να παρθούν μέτρα, απέθηκε σαν «λεία» ειρήνης στους βαμβακέμπορους και βιομηχάνους κλωστοϋφαντουργίας, που έχοντας βαμπάκι και νήματα της Ούνρα 400 τόνους με 220 δραχ. στην όκά, με πίστωση μάλιστα και άτοκα, «έπιασαν» τους παραγωγούς και πήραν μεγάλο μέρος της περασμένης έσοδαίας γύρω στις 70—120 δραχ. ανάλογα με την περιφέρεια. Η κυβέρνηση τελευταία πολύ άργά καθόρισε με διατίμηση 375 δραχ. το κοιμισμένο βαμπάκι. Με τη βάση αυτή το σύσπορο έπρεπε να πουληθεί τουλάχιστο 220 δραχ. Μα κι' οι 375 δραχ. σε σύγκριση με τις τιμές του 1939 είναι 5 φορές 1.

Πρέπει να τονισθεί ότι τα τρόφιμα και το βαμπάκι της Ούνρα πείζουν σε μεγάλο βαθμό τις τιμές στα γεωργικά προϊόντα μας. Τις καταστροφικές συνέπειες, για τους αγρότες φυσικά, τις νιώθουν οι οικονομικοί «ιδύοντες» του τόπου, που τα θεμέλια της ανασταθεροποίησης τα στηρίζουν —στο ταξικό γιαντούς δόγμα—στις μικρές τιμές, και τα χαμηλά ήμερομίσθια.

Οι εργαζόμενοι στις πόλεις μισθωτοί και στην ύπαιθρο καλλιεργητές καλούνται και πάλι να έπωμισθούν τα τεράστια βάρη του έργου της άνοικοδόμησης.

Τα γεωργικά προϊόντα ήταν πάντα πλούσια πηγή θησαυρισμού από την πλουτοκρατική ύληαρχία. Στην «ψαλίδα» των τιμών στην κορυφή των άνοιχτών σκελών τοποθετούν πάντα τα βιομηχανικά είδη και στη βάση, γύρω στον κορμό, τα γεωργικά για να συνθλίβουν άποπνιχτικά σε κάθε κίνησι τις τιμές, αφαιρώντας έντεχνα και το ελάχιστο περιθώριο μιας στοιχειώδους άντασας του άργουτου «νοικοκυριού».

Στη συνειδητή αυτή οικονομική πολιτική από δεκάδες χρόνια προσφέρουν τεράστιες ύπηρεσίες οι Όργανισμοί συγκέντρωσης γεωργικών προϊόντων.

Σ' όλες τις χώρες ύστερα από τον πόλεμο φυσάει ένας άγέρας δημοκρατικής οικονομικής άναδημιουργίας. Σ' όλα τα κράτη γίνεται μια τεράστια μεταπολεμική «εκκαθάριση» και ριζική ανασυγκρότηση του κρατικού και τραπεζοβιομηχανικού οικονομικού μηχανισμού. Παντού γίνεται η αξιολόγηση που επιβάλλεται για τις ανειπώτες θυσίες που κατάβαλαν οι λαϊκές μάζες, στον άγώνα για μια πείδι δικαιοσύνη στα αγαθά και φορολογική δικαιοσύνη. Για μια καλύτερη ζωή ριζικά διάφορη από την προπολεμική.

Η χώρα μας όμως, όχι μονάχα δεν έκανε μισό βήμα μπροστά, αλλά αντίθετα οι «Ταγοί», προσπαθούν να την πισοδρομήσουν άρκετά σκαλοπάτια πιά κάτω, σε μισοαποικιακά επίπεδα εκμετάλλευσης, συνθήκες εργασίας και γενικά βίωσης.

Με έκπληξη βλέπει κανένας ότι η συγκέντρωση των γεωργικών προϊόντων ανατέθηκε πάλι στην μεταπολεμική Έλλάδα σε Όργανισμούς που από χρόνια άποστραγγίζουν τους παραγωγούς. Όργανισμούς που και από το χαρακτήρα τους το μ ο ν ο π ω λ ι α κ ό, και από τα μέσα εκμετάλλευσης που έθεσαν σε εφαρμογή τα μ ι σ ο φ ο υ δ α ρ χ ι κ ά, βασικά έ ξ ω π α ρ α γ ω γ ι κ ά, αν και έχουν χρεωκοπήσει στην κοινή συνείδηση, τους άναβώνουν άντι να τους γκρεμίσουν, με πάταγο μάλιστα για να αντιλαλήσουν τα βουνά κι' οι κάμποι, και όλη η ύπαιθρος που την άπομύζησαν τόσο σκληρά και έχει έντονα διατυπώσει την άξίωση της ισόβιας καταδίκης τους.

Μα η πολιτική της συγκέντρωσης γεωργικών προϊόντων όπως θα δούμε στο άλλο φύλλο άποβλέπει βασικά στην εξυπηρέτηση του τραπεζοβιομηχανικού—χρηματιστικού κεφαλαίου. Σχετικά με τον Α.Σ.Ο., Κ.Υ.Δ.Ε.Π. και άλλους Όργανισμούς είναι άνάγκη να συνεχίσουμε αναλύοντας με συγκεκριμένα στοιχεία τη δράση τους στο παρελθόν.

ΑΠΟ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ "ΒΟΜΒΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ,"

Η ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΣΤΗ ΝΕΩΤΕΡΗ ΦΥΣΙΚΗ

Με την χρησιμοποίηση της βόμβας του «άτομου» έγινε εξαιρετικά έλικαιο το θέμα της διάσπασης του ατόμου που ως τώρα ενδιέφερε μονάχα έναν μικρό κύκλο ειδικών. Διακεκριμένος ειδικός επιστήμονας είχε την καλωσύνη να γράψει ειδικά για τον «Ανταίο» το παρακάτω άρθρο για την καλύτερη κατανόηση από τους άναγνώστες μας των επιστημονικών βάσεων της νέας αυτής άνακάλυψης που άποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα γεγονότα της εποχής μας.

Τα άλλα γνωστά σήμερα σώματα στη Φύση είναι 89 και όλα τα σύνθετα σώματα άποτελούνται από συνδυασμούς των άπλων αυτών σωμάτων που καλούνται «σ τ ο ι χ ε ι ά» π. χ. το έλαχιστότο τεμαχίδιο του μαρμάρου το «μ ο ρ ι ο» του μαρμάρου, αν άναλυθεί χημικώς, βρίσκεται πως άποτελείται από ένα άπειρο-ελάχιστο σώματιο άσβεστίου δηλ. από ένα «ά τ ο μ ο» άσβεστίου, ένα άνθρακος και τρία όξυγόνου, έπίσης το νερό άποτελείται από μόρια που καθένα πάλι είναι ένωσή 2 ατόμων όξυγόνου και ενός όξυγόνου. Έτσι λοιπόν φαίνεται άμέσως πως η χημεία μπορεί να διασπαστεί το μόριο και να βρής από πόσα άτομα στοιχείων άποτελείται, κι' άκόμα να μάς πη πως είναι τακτοποιημένα τα άτομα στο χώρο του μορίου.

Το άτομο κάθε στοιχείου ύστερα από πολλές έρευνες που έγιναν κυρίως στη πρώτη δεκαετία του αιώνα μας άποδείχθηκε ότι όμοιάζει πάρα πολύ με το πλανητικό σύστημα του ήλιου.

Κάθε άτομο περιλαμβάνει ένα πυρήνα θετικά φορτισμένο που έχει και σχεδόν όλη τη μάζα (βάρος) του ατόμου γύρω του δέ στρέφονται πάνω σε όρισμένες στιβάδες (φλοιούς) «ή λ ε κ τ ρ ό ν ι α», τα έλάχιστα άδιαίρετα σωματίδια του άρνητικού ηλεκτρισμού. Τα ηλεκτρόνια είναι τόσα όσα φθάνουν για να έξουδετερώσουν το θετικό φορτίο του πυρήνα και έτσι το άτομο έμφανίζεται ηλεκτρικώς ουδέτερο. Αν χάσει ένα ή περισσότερα από τα ηλεκτρόνια του ή αν προσλάβη ηλεκτρόνια παραπάνω από τα κανονικά του τότε χαλάει η ουδετερότητα και έμφανίζεται φορτισμένο θετικά ή άρνητικά όποτε λέγεται «ι ό ν». Από το άτομο μπορούμε σχετικώς εύκολα να αφαιρέσουμε τα ηλεκτρόνια του και να το καταστήσουμε ίόν άκόμα δέ να το αφαιρέσουμε όλα τα πλανητικά του ηλεκτρόνια όποτε θα μείνει μόνον ο πυρήνας. Η ένέργεια που χρειάζεται για τον ίονισμό του δεν είναι μεγάλη και δεν έχει καμιά σχέση με την ένέργεια που «έ κ λ ύ ε τ α ι» όταν ο πυρήνας διασπασθεί όπως στην περίπτωση της βόμβας του ατόμου όπως θα δούμε παρακάτω.

Ο άπλούτερος πυρήνας είναι του όξυγόνου, που άποτελείται από ένα θετικό φορτισμένο σώματιο το «π ρ ο τ ό ν ι ο», έπομένως το άτομο του όξυγόνου είναι ένα σύστημα από ένα πρωτόνιο γύρω από το οποίο στρέφεται, σε σελήνη γύρω από την γη, ένα μόνο ηλεκτρόνιο και το βάρος του το θεώρησαν συμβατικά ίσο με 1.

Τα άλλα στοιχεία έχουν πυρήνες βαρύτερους και άποδείχθηκε πειραματικά ότι περικλείουν όχι μόνον πρωτόνια αλλά και ουδέτερα (χωρίς ηλεκτρικό φορτίο) σωματίδια το ίδιο περίπου βάρους με το πρωτόνιο που όνομάσθηκαν «ν ε τ ρ ό ν ι α» (ουδέτερόνια). Π. χ. ο πυρήνας του χημικώς όμοιου (ισοτόπου) προς το όξυγόνο στοιχείου του βαρέος όξυγόνου ή δευτερίου έχει ένα πρωτόνιο και ένα νετρόνιο δηλ. βάρος 2. Δύο άτομα βαρέος όξυγόνου και ένα όξυγόνου άποτελούν το βαρύ νερό που έγινε λόγος τελευταία στις έφημερίδες, και

που περιέχεται στο συνηθισμένο νερό σε άναλογία 1 μόριο προς 5000 μόρια νερού με άπλό όξυγόνο.

Ο πυρήνας του στοιχείου «Ο ύ ρ ά ν ι ο» έχει 92 πρωτόνια και 146 νετρόνια δηλ. συνολικό βάρος 238, ύπάρχει όμως σε πολλή μικρή άναλογία και άλλο ούράνιο ίσότοπο προς το πρώτο με βάρος 235 και άλλο άκόμα σπανιώτερο με βάρος 234.

Οι πυρήνες βαρέων στο χείων, όπως το ούράνιο (238), ράδιο (226), θόριο (232) κτλ. ύφιστανται μόνον τους διάσπαση όποτε εκτεινάσονται άπ' ότους πυρήνες τους σωματία βάρους 4, οι πυρήνες του στοιχείου ήλιου (άκτίνες α) ύστερα δέ από την έκπομπή οι άρχικοί πυρήνες μεταπίπτουν σε πυρήνες κατά 4 μονάδες βάρους έλαφρότερους. Η φυσική αυτή ραδιένέργεια γίνεται βραδυάτα και στην περίπτωση του ραδίου, έέλομε 2000 περίπου χρόνια για να διασπασθεί ή μισή από τη ποσότητα που διαθέτομε. Έκτός από τις άκτίνες α έχουμε και έκπομπή άκτίνων β που είναι ήλεκτρόνια καθός και άκτίνων γ, άκτίνων της αυτής φύσεως με το φώς αλλά πάρα πολύ δεισδυτικές πολύ περισσότερο από τις συνηθείς άκτίνες Ράιντεν.

Διάσπαση τεχνητή και μετατροπή στοιχείου σε άλλο έγινε για πρώτη φορά από τον Ράδερφορ που κατώρθωσε βομβαρδίζοντας άζωτο με άκτίνες α να ένσωματώσει το σωματίο α μέσα στον πυρήνα του άζώτου όποτε ο νέος πυρήν που δημιουργήθηκε είναι άσταθής, διαρρηγνύεται, έκπέμπει ένα πρωτόνιο και σταθεροποιείται. Άργότερα έπέτυχαν πλήθος άναλόγες μεταστοιχειώσεις και τεχνητές ραδιενέργειες όχι μόνον με άκτίνες α αλλά και με πρωτόνια ή με πυρήνες του βαρέος όξυγόνου στους όποιους μέσα σε κατάλληλες ηλεκτρικές συσκευές έργαζόμενες με τάση εκατοντάδων χιλιάδων ή εκατομμυρίων βόλτ, κατώρθωσαν να προσδώσουν μεγάλες ταχύτητες και να τους χρησιμοποιήσουν σαν βλήματα για βομβαρδισμούς άλλων βαρυτέρων πυρήνων. Μεγάλη σημασία ως βλήμα έχει το νετρόνιο που σαν άφόρτιστο σωματίο δεν χρειάζεται ηλεκτρικές τάσεις για να έπιταχυνθεί αλλά παράγεται εύκολα από άσταθείς πυρήνες που σταθεροποιούνται έκπέμποντας ένα νετρόνιο. Π. χ. Ένα γιάλιο σωληνάκι του περικλείει το στοιχείο Βηρύλιο και λίγο Ράδιο (πηγή για άκτίνες α) είναι μια καλή πηγή νετρονίων, τα όποια με μεγάλη ταχύτητα έξέρχονται από το σωληνίσκο.

Έχουμε λοιπόν μια άνάλογη περίπτωση με την περίπτωση του Ράδερφορ μόνον που εκεί ο άσταθής πυρήν σταθεροποιήθηκε άφου έκέπειψε ένα πρωτόνιο.

Στις διάσπάσεις αυτές πιστοποιήθηκε και η άποψη του Αϊνστάιν ότι ή όλη (μάζα) μπορεί να μετατραπεί σε ένέργεια (φώς, θερμότης, ηλεκτρισμός κτλ.) και μάλιστα από ένα γραμμάριο μάζας που θα εξαφανισθεί ως όλη θα προκύψει ένέργεια 25 εκατομμυρίων ώριαίων κιλοβάττ (μονάδες με τις όποιες έίμεθα δλοι συνηθισμένοι να μετρούμε την ηλεκτρική ένέργεια που καταναλώνουμε για τον ηλεκτισμό κτλ.).

Κατά το 1938 ο Χάν και Στράσμαν κατώρθωσαν βομβαρδίζοντας το Ούράνιο και κυρίως το ίσότοπό του 235 με νετρόνια να παρατηρήσουν διάσπαση του πυρήνα του σε δύο περίπου ίσους πυρήνες, έγινε δηλαδή διχοτόμηση του πυρήνα ή μάζα όμως των δύο αυτών θραυσμάτων δεν είναι ίση με την μάζα του άρχικού πυρήνα και το νετρονίου που τον διέσπασε, λείπει κάτι, έχουμε «έ λ λ ε ι μ α μ ά ζ η ς», π. χ. Είναι σαν να πυροβολήσαμε ένα τούβλο και ή σφαίρα να χωθεί και να μείνει μέσα, το τούβλο να σπάσει σε δύο κομμάτια και να δούμε ότι το βάρος των δύο κομματιών είναι

μικρότερο κατά τι από το βάρος του άρχικου τούβλου σὺν τὸ βάρος τῆς σφαίρας.

Αὐτὸ τὸ ἔλλειμα μάζας μετατράπηκε σὲ ἐνέργεια ἢ ὁποία ἀναφαίνεται, ὡς ἐξαιρετικά μεγάλη ταχύτητα κίνησης (κινητική ἐνέργεια) τὴν ὁποίαν ἀποκοτῶν τὰ δύο θραύσματα ἀν' αὐτὴν ἡ ἐνέργεια τοῦ νετρονίου ποὺ προκαλεῖται τὴν θραύση εἶναι σχετικῶς μικρή. Ὡστε ἀντὶ τὰ δίνουμε ἐμεῖς ἐνέργεια παίρνουμε ἀπὸ τὴν διάσπαση πολὺ περισσότερη ἀπὸ ὅτι δώσαμε καὶ τοῦτο γιὰτὶ ἕνα μέρος τῆς μάζας μετατρέπεται σὲ ἐνέργεια.

Ἐρχεται τώρα τὸ ἐρώτημα πὼς εἶναι δυνατό μιά ποὺ ἀρχισε σὲ ἕνα σημεῖο τοῦ ὑλικοῦ ἢ διάσπαση νὰ προχωρήσῃ σ' ὅλο τὸ ὑλικὸ μόνη τῆς χωρὶς νὰ χρειάζεται πιά δικὸς μας βομβαρδισμὸς μὲ νετρόνια; Αὐτὸ τὸ ἀφάνταστης ἀξίας πλεονέκτημα τὸ ἔχει ὡς φαίνεται τὸ Οὐράνιο ποὺ ἀποτελεῖ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὴν βάση τῆς κατασκευῆς τῆς βόμβας τοῦ ἀτόμου, δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ ἔχει βρεθεῖ καὶ χρησιμοποιηθεῖ ἄλλος τύπος διάσπασης. Ἄν μείνουμε στὰ γνωστὰ περὶ Οὐρανίου βλέπομε ὅτι τὰ δύο θραύσματα, οἱ δύο νέοι μικρότεροι πυρήνες, εἶναι γενικὰ ἀσταθεῖς καὶ σταθεροποιούνται μὲ τὴν ἐκπομπὴ νετρονίων. Αὐτὰ ὅμως τὰ νετρόνια προσβάλλουν ἄλλα ἄτομα Οὐρανίου καὶ τὰ διασπούν, τὰ νέα θραύσματα ἐκπέμπουν νέα νετρόνια ποὺ προκαλοῦν νέες διασπάσεις καὶ ἔτσι ἀρχίζει μιά ταχύτατα αὐξανόμενη διάσπαση καὶ φυσικὰ ἀνάλογη ἔκλυση ἐνέργειας ἀπὸ τὰ ἔλλειμματα μάζας, περιττεῦει λοιπὸν ὁ ἐκ μέρους μας συνεχὴς βομβαρδισμὸς τοῦ Οὐρανίου μὲ νετρόνια.

Ἄν δεχθούμε σὰν ἔλλειμα μάζας ἀπὸ 1 κιλὸ Οὐρανίου ὀλίγα γραμμάρια π.χ. 5 θὰ μᾶς μείνῃ νέο ὑλικὸ 995 γραμμάρων μίγμα δύο ἀπλουστερῶν τοῦ Οὐρανίου στοιχείων καὶ θὰ ἐκλυθεῖ ἐνέργεια 125 ἑκατομ. ὠριαίων κιλοβάττ. Ἡ ἔκλυση τόσο μεγάλης ποσότητος ἐνέργειας θὰ προκαλέσῃ φοβερὰ μηχανικά, θερμικά, φωτεινὰ καὶ ἠλεκτρικά φαινόμενα τὰ ὁποῖα θὰ ἀνατρέψουν τὸ πᾶν σὲ πολὺ μεγάλη ἀκτίνα ἀπὸ τὸν τόπο τῆς ἐκρήξης.

Αὐτὸ φαίνεται πὼς εἶναι ἡ βόμβα τοῦ ἀτόμου ἢ ὁποία θὰ φαντασθούμε—γιατὶ δὲν ἔχουμε λεπτομέρειες κατασκευῆς οὔτε βέβαια θὰ δοθεῖ ἡ ἐξήγηση τοῦ μουσικοῦ τῆς — ὅτι περιέχει μιά σχετικῶς μικρὴ ποσότητα Οὐρανίου καὶ ἁλίστα τοῦ Οὐρανίου 235 καθὼς καὶ ἕνα παρασκευάσμα ραδιενεργὸ ποὺ ἐκπέμπει νετρόνια. Ἔτσι ὅτι τὰ δύο αὐτὰ ὑλικά χωρίζονται μὲ ἕνα διάφραγμα τὸ ὁποῖο σταματᾷ τὰ νετρόνια, (καὶ ὑπάρχουν τέτοια διάφραγμα τὰ γνωστὰ στοὺς Φυσικοὺς) σὲ κατάλληλη ὁμῶς στιγμή ποὺ ρυθμίζεται πρὶν ρίξουν τὴν βόμβα θὰ φεύγει τὸ διάφραγμα βομβαρδίζουν τότε τὰ νετρόνια τὸ ὑλικὸ μὲ τὸ Οὐράνιο καὶ ἀρχίζει ἡ ἐκρήξη.

Ἀσφαλῶς ἡ ἐκρήξη θὰ προκαλεῖ ἰσχυρότατες ἠλεκτρικὲς ἐκκενώσεις καὶ ἴσως αὐτὸ νὰ ἐξηγεῖ τὰ διάφορα χρώματα ποὺ φανήκαν στὴν στήλη τοῦ καπνοῦ. Ἐννοεῖται πὼς κάθε εἶδος ζωῆς σὲ ἀρκετὰ μεγάλῃ ἀκτίνα θὰ ἔπαυσε νὰ ὑπάρχει καὶ νομίζομε πὼς ἐπὶ ἀρκετὲς μέρες θὰ εἶναι ἡ περιοχὴ τῆς ἐκρήξης ἐπικίνδυνη λόγω ἠλεκτρικῶν φαινομένων.

Ἄν τώρα μετὰ τὸν πόλεμο κατωρθωθῇ νὰ βρεθῇ τρόπος περιορισμοῦ τῆς μεγάλης ἰσχύος ἢ ἄλλος τύπος διάσπασης πρὸς ἡπιοὺς καὶ βραδύτερους σὲ ἔκλυση τῆς ἐνέργειας τότε θὰ γίνῃ δυνατὴ ἡ βιομηχανικὴ τῆς ἐκμετάλλευσης γιὰ εἰρηνικοὺς σκοποὺς. Θὰ διαμορφωθῶν νέου τύπου κινήτηρες ἢ συλλέκτες τῆς ἠλεκτρικῆς ἢ θερμικῆς, ἐνέργειας ὅποτε ἡ κυριαρχία τῶν καυσίμων σημερινῶν ὑλῶν ποὺ ἀποτελοῦν τὴν βάση τῆς οἰκονομικῆς ἀντοχῆς τῶν κρατῶν θὰ καταπέσει. Βέβαια σήμερὰ τὰ ἔξοδα τῆς παραγωγῆς τοῦ ἰσοτόπου Οὐρανίου εἶναι μεγάλα. Τίποτε ὅμως δὲν ἀποκλείει τὴν χρησιμοποίησιν ἄλλων πυρήνων ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ γίνουν μὲ εἰδικὴ κατεργασία ἀρκετὰ ἀσταθεῖς ὥστε νὰ διασπασθῶν ἀνάλογα μὲ τὸ Οὐράνιο. Ἐλπίζομε ὅτι τὸ προσεχὲς μέλλον θὰ τὸ δείξει κι' αὐτὸ γιὰ τὸ καλὸ πιά τῆς ἀνθρωπότητος.

Θ. Κ.

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΑΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ

Κώστα Φ. Κρίσπη
Διπλ. Μηχανολόγος—Ἡλεκτρολόγος

«Εἴκοσι ἐτῶν χωρονομικὸ σχέδιο γιὰ τὴν Ἑλλάδα»
Ἀθῆναι 1944—45 σελ. 103.

Τὸ βιβλίο τοῦ κ. Κρίσπη καὶ μὲ τὸν τίτλο τοῦ ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ περιεχόμενόν του παρουσιάζει τὸ ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον πὼς θέλει νὰ δώσει ἕνα πλήρες τεχνικὸ-δημοσιονομικὸ-διοικητικὸ κλπ. σχέδιο γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ μάλιστα γιὰ μιά σχετικὰ ἀρκετὴ μεγάλη περίοδο.

Οἱ προσπάθειες αὐτές, τῆς συνθετικῆς καὶ ὀλόπλευρης θεώρησης τοῦ προβλήματος τῆς ἀνοικοδόμησης στὸν τόπο μας, νομίζομε ὅτι, ἀνεξάρτητα τοῦ ἂν μποροῦν νὰ πετύχουν σήμερὰ καὶ νὰ μᾶς δώσουν οὐσιαστικὰ στοιχεῖα πρὸς βελτίωσιν γιὰ τὰ ἐπὶ μέρους ζητήματα ὅπως καὶ γιὰ τὸ πρόβλημα τοῦ συνόλου τοῦ, ἀποτελοῦν ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέροντα συμβολὴ στὴ μελέτῃ τῶν ζητημάτων τῆς ἀνοικοδόμησης. Μιά τέτοια εἴδους γενικὴ θεώρηση χρησιμεύει πάντα τόσο στὸ συγγραφέα τῆς ὅσο καὶ στὸν ἀναγνώστη. Εἰδικὸ ἐνὸς κλάδου, νὰ κατορθώσουν μὲ μὴ συστηματικὴ ἀσκηση νὰ ἐντάσσουν καὶ νὰ συναρτοῦν τὸ «ἐπὶ μέρους» στὸ γενικὸ κι' ἔτσι ὁ συντονισμὸς καὶ τὰ συμπεράσματα ἀπὸ τὶς διάφορες μελέτες νὰ δίνουν ἀποτελέσματα ποὺ νὰ ἐπαληθεύονται ἀμοιβαίᾳ καὶ νὰ μὴν ἀλληλοχρονθοκοποῦνται. Γιατὶ αὐτὸ συνήθως συμβαίνει μὲ τὶς

μελέτες τῶν διαφόρων εἰδικῶν, τεχνικῶν κλπ. ποὺ καθένας τοὺς ξεκινᾷ ἀπὸ διαφορετικὲς προϋποθέσεις καὶ τὶς περισσότερες φορὲς δὲν ἀσχολεῖται κἄν μὲ τὸ ζήτημα τῶν προϋποθέσεων πᾶν ὅστις ὁποῖες πρέπει νὰ στηρίξῃ τὴν παραπέρα μελέτην του.

Ὁ «Ἀνταίος» θέλει νὰ δώσει—κι' αὐτὸ προσπάθησε ὡς τώρα μὲ τὶς μελέτες ποὺ δημοσίευσε—στοὺς ἀναγνώστες του μελέτες ἀφειρητῆς τόσο γιὰ τὸν κάθε κλάδο ὅσο καὶ γιὰ τὸ πρόβλημα τῆς ἀνοικοδόμησης σὰν ἐνιαῖο σύνολο.

Γι' αὐτὸ ἐγκαινίασε καὶ τὴ στήλῃ τῆς κριτικῆς τοῦ βιβλίου ἀπὸ τὸ περασμένο τεῦχος ποὺ καὶ σ' αὐτὴν θὰ ἀκολουθήσῃ τὴν παραπάνω διάκρισιν τῶν δύο κατηγοριῶν μελέτης τῶν θεμάτων τῆς ἀνοικοδόμησης.

Στὸ σημερινὸ τεῦχος ἀσχολεῖται μὲ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Κρίσπη, ποὺ ὅπως τὸ βιβλίο τοῦ κ. Σφαλέου γιὰ τὸ ὁποῖο ἔγινε κριτικὴ στὸ 5ο τεῦχος, ἀνήκει στὴν κατηγορίαν τῶν βιβλίων ποὺ καταπιάνονται μὲ τὸ θέμα τῆς ἀνοικοδόμησης σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς κοινωνικῆς, τεχνικῆς καὶ οἰκονομικῆς δράσης.

Οἱ προϋποθέσεις ἀπ' ὅπου ξεκινᾷ ὁ κ. Κρίσπη πρὶν μᾶς ἐκθέσῃ τὸ σχέδιόν του εἶναι ὅπως σύντομα τὶς ἐκθέτει καὶ μᾶλλον μὲ κάποια γενικολογία ὁ ἴδιος: «... νὰ ἐφαρμοσθεῖ σοσιαλιστικὸ σύστημα στηριζόμενο κατὰ κύριο λόγο στὴν τεχνική, ποὺ εἶναι σήμερὰ ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς ζωῆς».

Σὰν «φορέα» ὁμῶς τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ

ὁ Σ. δὲν δέχεται τὴν τάξιν τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἀγροτῶν «ποὺ εἶχαν τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς στὰ χέρια τοὺς τὸν περασμένον αἰῶνα» ἀλλὰ στοὺς «πνευματικούς κατασκευαστὲς» ποὺ σ' αὐτοὺς ὀφείλεται «τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς σημερινῆς παραγωγῆς».

Ὁ σοσιαλισμὸς αὐτὸς εἶναι ἀπαραίτητος γιὰ τὸν Σ. γιὰ νὰ «κατορθώσῃ ἡ τεχνικὴ νὰ πετύχῃ τὸ μέγιστο τῆς παραγωγῆς ἀναθῶν» καὶ «νὰ ἀπαλλαχθεῖ ἀπὸ τὰ δεσμὰ ποὺ ὑπάρχουν σήμερὰ ἀπὸ τὸ κεφάλαιο»...

Σ κ ο π ὅ ς τῆς μελέτης εἶναι νὰ ἐξετάσῃ «τὸ πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος σὰ σύνολο ἀποτελούμενο ἀπ' τοὺς κατοίκους τῆς, σχετικὰ μὲ τὸ ὥρος τῆς».

Σ κ ο π ὅ ς τοῦ «χωρονομικοῦ» αὐτοῦ πλάνου τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ «ἐπιτεῦξη τῆς μεγίστης δυνατῆς εὐδαιμονίας ὄλων τῶν Ἑλλήνων, καὶ μέσα γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ὁ ἑλληνικὸς ὥρος (γῆ ἐπιφανειακὰ καὶ ὑπόγεια, θάλασσα, ἀέραι) μὲ τὶς ὑπάρχουσες μέσα σ' αὐτὸν ὅλες καὶ ὑλικά μέσα παραγωγῆς, καθὼς κι' οἱ γνώσεις κι' ἡ ἐργασία τῶν κατοίκων».

Οἱ προβλεψεῖς καὶ ἡ μέθοδος ὑπολογισμοῦ:

Ὁ Σ. ὑποστηρίζει πὼς «σὲ μιά δεκαετία εἶναι δυνατὴ ἡ βελτίωση τῆς ζωῆς τοῦλάχιστον σὲ ΔΕΚΑΠΛΑΣΙΑ (ἢ ὑπογρ. τοῦ Σ.) στάθμην τῶν ἀπ' τὴν προπολεμικήν... σὲ ἀγαθὰ ἢ σὲ μονάδες χρήματος...». «Ἀρκεῖ γι' αὐτὸ νὰ καταργηθοῦν ὅλες οἱ παρυσιατικὲς ἐργασίες» καὶ «ἡ παραγωγὴ καὶ ἡ διανομὴ νὰ διευθύνεται ἀπὸ τὸ Κράτος» μὲ «ὀρθολογικὸ ἐπιστημονικὸ τρόπο γιὰ τὴν ἀξιοποίησιν ὄλων τῶν πηγῶν πλούτου τῆς Ἑλλάδος».

Ὁ Σ. ὑποστηρίζει ὅτι στὸ παρελθὸν δὲν ἔγινε «συστηματικὴ, ὀργανωμένη καὶ συνεχὴς (ἢ ὑπογρ. τοῦ Σ.) ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων στὸ σύνολο» γιὰτὶ προστρέχαμε πάντα στὸν εὐκόλο τρόπο τοῦ ἐξωτερικοῦ δανεισμοῦ ὄντας προσκολλημένοι «στὸ δόγμα ὅτι ἡ Ἑλλάδα εἶναι φυσικὰ πτωχὴ (ποὺ) μᾶς κρατοῦσε διαρκῶς σὲ κακὸ δρόμο».

Γιὰ τὸ μέλλον ὁ Σ. ἐξετάζει τὴ ἀγαθὰ (παραγωγὴ καὶ κατανάλωση) χρειάζομαστε καὶ τὴ κοστίσκουν αὐτὰ ἂν παραχθοῦν στὴν Ἑλλάδα. Κατόπιν κάνει συγκριτικὸ ὑπολογισμὸ μὲ τὸ κόστος στὶς ἄλλες χώρες καὶ συμπερίνει τί συμφέρει νὰ παράγεται στὸ ἐσωτερικὸ καὶ τί νὰ εἰσάγεται ἀπ' τὸ ἐξωτερικόν.

Γιὰ νὰ μετρήσῃ ὁ Σ. τὴν ἀξία τῶν ἀπαιτούμενων ἀγαθῶν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀτόμων ποὺ χρειάζονται γιὰ τὴν παραγωγὴ τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν εἰτε ὑπολογίζει (ἀπὸ ὑπάρχουσες πηγές) ἀπ' εὐθείας τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀτόμων, εἰτε διαιρεῖ χρονιάτικα τὴν ἀξία τοῦ προϊόντος μὲ τὴν ἀξία τῆς ἡμερησιασῆς τοῦ μέσου ἐργάτη (ποὺ τὴν ὀρίζει σὲ 250 δρ. προπολεμικῶς) πολλαπλασιάζοντας τὴν, μὲ τὸν ἀριθμὸ 300, ποὺ ἀντιπροσωπεύει τὶς ἐργασίαιμες μέρες τοῦ ἔτους.

Ὁ ὑπολογισμὸς αὐτὸς γίνεται ὅχι μὲ βάση (ὅπως ἐξηγεῖ ὁ Σ.) τὸ πραγματικὰ πληρωνόμενον στὸ ἐργαζόμενο ἄτομο ἡμερομίσθιο, ἀλλὰ τὴν ἀξία τῆς πραγματικῆς ἀπόδοσής του σ' ἀγαθὰ, μὲ θεωρ. ὀρθολογικὴ ὀργάνωση κλπ.

Ὅπως θὰ ἐξηγήσουμε καὶ παρακάτω δὲν θὰ ἀσχοληθούμε μὲ τὸν ἔλεγχο τῆς ὀρθότητος αὐτοῦ τοῦ ὑπολογισμοῦ (παρ' ὅλο ποὺ γύρω σ' αὐτὸν στάθηκαν πολὺ οἱ ἐπικριτὲς τοῦ κ. Κρίσπη) γιὰτὶ θεωροῦμε τοὺς ὑπολογισμοὺς αὐτοὺς πάντα σὰν κατὰ συνθήκην βάσεις ὑπολογισμοῦ ποὺ κι' ἂν δὲν εἶναι αὐθαίρετες ἔχουν ἐνδεικτικὸ μόνον χαρακτήρα.

Ὁ Σ. μὲ βάση τοὺς συντελεστὲς ποὺ καθιερώνει, ὑπολογίζει πὼς ἂν μὲ μιά ὀρθολογικὴ ὀργάνωση μπορούμε νάχουμε 4.000.000 ἐργαζομένους, τὸ ἐθνικὸ εἰσοδήμα θ' αὐξήθῃ ἀπὸ 60 δισεκατομμύρια τὸ χρόνο σὲ 300 δισεκατομμύρια. Ἀπ' αὐτὰ μὲ διπλασιασμὸ στὴν ἀρχὴ τῆς προπολεμικῆς στάθμης τῆς ζωῆς (2X60.000.000.000) θὰ μπορούν ν' ἀποταμιεύονται 180 δισεκατομμύρια ποὺ θὰ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴ βελτίωση καὶ τὴν αὐξηση τῶν μέσων παραγωγῆς. Τὸ σύνολο αὐτῶν τῶν μέσων παραγωγῆς καὶ τῶν μετρίων καὶ μὴ ἐγκαταστάσεων διαβίωσης ὑπολογίζει ὁ Σ. γιὰ τὸ 1939 σὲ ἀξία 550.000.000.000 δρ. Πάνω στὸ ποσὸν αὐτὸ θὰ γίνεταί κάθε χρόνο ἡ προσθήκη τῶν 180 δισεκατομμυρίων. Ἀπὸ τὶς ἐγκαταστάσεις αὐτές οἱ ἐγκαταστάσεις διαβίωσης κλπ.

θὰ αὐξάνουν τὸ κεφάλαιόν τους κατὰ 34 οἰο τὸ χρόνο καὶ οἱ παραγωγικὲς ἐγκαταστάσεις κατὰ 100 οἰο.

Κ α τ ἰ κ λ ἄ δ ο υ ς ἡ μελέτη τοῦ κ. Κρίσπη μᾶς δειχνεῖ μὲ τὰ κριτήρια ποὺ ἀναφέρθηκαν τί μπορούμε νὰ παράγουμε στὸν κάθε κλάδο (ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴ βιομηχανία, τὴ γεωργία, τὸ ἐνεργειακὸ καὶ φτάνοντας καὶ στοὺς πρὸ-ἐξειδικευμένους κλάδους, ὅπως ἡ τηλεπικοινωνία, ἡ καλλιτεχνικὴ παραγωγή κ. ἄ.) Πόσο θὰ κοστίσῃ, τί πρέπει νὰ φτιάξουμε μὲ ντόπια ἐργατικὴ δύναμη καὶ πόσα ἐργαζόμενα ἄτομα πρέπει ν' ἀπασχολήσουμε στὸν κάθε κλάδο.

Ὁ κ. Κρίσπη ἐξετάζοντας τὸ «θεωρητικὸ δυναμικόν» τοῦ κάθε κλάδου φτάνει στὴ διατύπωση ἀριθμῶν ποὺ μπορεῖ νὰ χαρακτηριστοῦν σὰν ἀστρονομικοὶ σὲ σύγκριση μὲ τοὺς σημερινοὺς ἀριθμοὺς παραγωγῆς, ἢ, κι' ἀκόμα μὲ τοὺς ἀριθμοὺς ποὺ ὑπολογίζουν σὰν τεχνικὰ πραγματοποιήσιμους (μὲ σχετικὰ βέβαια μικρότερη ἔκταση ἔργων) ἄλλοι τεχνικοί. Π.χ. τὸ σύνολο τῆς ὑδροηλεκτρικῆς ἐνέργειας ἀπὸ τὶς πτώσεις ποὺ μελετήθηκαν ὡς τὸ 1938 ὑπολογίζεται ἀπὸ 1.790 ἐκ. ΩΧΒ/ἔτος μέχρι 5.096 ἐκ. ΩΧΒ/ἔτος «διὰ τὸ μέλλον» (Ραυτοπούλος καὶ Πεζόπουλος). Ὁ κ. Κρίσπη θεωρεῖ ὅτι τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἦταν πολὺ συντηρητικὰ καὶ ὑπολογίζει ὅτι ἀπὸ τὶς ἴδιες ροές μπορούμε νὰ πετύχουμε 12.000 ἐκατ. ΩΧΒ καὶ 65.000 ἐκ. ΩΧΒ γιὰ τὸ σύνολο τῆς ἐλληνικῆς ἐπιφανείας! Τὸ κόστος τῶν ἔργων ποὺ θὰ χρειαστοῦν γιὰ ἔργα 40.000 ἐκ. ΩΧΒ/ἔτος ποὺ θὰ μεταφέρονται μὲ δίκτυ ὑψηλῆς τάσης σὲ μήκος 10.000 χιλιομέτρων ὑπολογίζει ὁ Σ. σὲ 275 δισεκατομμύρια δραχμῶν. Ἀπ' αὐτὰ, τὰ 165 δισεκ. θὰ παραχθοῦν στὸ ἐσωτερικὸ μὲ ἐργασία 110.133 ἀτόμων τὸ χρόνο καὶ τὰ ὑπόλοιπα μὲ εἰσαγωγὴ μηχανημάτων καὶ ὑλικῶν ἀπ' τὸ ἐξωτερικὸ ἀξίας 55 δισεκ. κατ' ἔτος.

Παρόμοιους ὑπολογισμοὺς κάνει καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους κλάδους ὁ Σ. καὶ τὰ συμπεράσματα τὰ συγκεντρώνει σὲ πίνακες συγκριτικοὺς στὸ τέλος τοῦ βιβλίου.

Ὁ κ. Κρίσπη συμπεραίνει ὅτι ἂν ἔχωμε ἀπὸ τὰ 4.000.000 ἐργαζομένους 2.800.000 μόνιμα ἀπασχολούμενους τὸ χρόνο μπορούμε, μὲ τὸ σχέδιόν παραγωγῆς ποὺ προτείνει γιὰ τὸν κάθε κλάδο, νάχουμε τὸν πολλαπλασιασμὸ τοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου ποὺ προβλέπει στὴν ἀρχὴ τοῦ βιβλίου. Ἀκόμα ὑποστηρίζει ὁ κ. Κρίσπη ὅτι μπορούμε νάχουμε ἰσοσκελισμένον ἐμπορικὸ ἰσοζύγιον μὲ τὸ ἐξωτερικὸ παρ' ὅλη τὴν τεράστια δαπάνη ποὺ θ' ἀπαιτηθεῖ γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ «20ετοῦς χωρονομικοῦ σχεδίου γιὰ τὴν Ἑλλάδα».

Οἱ ἀστρονομικοὶ μεγέθοις ἀριθμοὶ ποὺ ὁ κ. Κρίσπη ἀναφέρει θεωρήθηκαν σὰν ἐπιστημονικὴ ὑπερβολή, ἀπὸ τὰς τεχνικοὺς ποὺ ἐπιχειρήσαν τὴ κριτικὴ τοῦ σχεδίου ποὺ προτείνει ὁ κ. Κρίσπη. Ἰδιαίτερα ἡ κριτικὴ περιστράφηκε:

α) Στὸ ὅτι ὁ ὑπολογισμὸς τῆς ἀξίας τῆς ἡμερησιασῆς σὲ 250 δρ. εἶναι ὑπερβολικὸς ἂν συγκριθεῖ μὲ τὴν ἀπόδοση τῆς ἐργασίας τοῦ ἐργάτη στὶς ἄλλες χώρες.

β) Ὅτι θὰ προσκρούει τὸ σχέδιόν τῆς συνεχῆς ἀξίωσης τῆς παραγωγῆς, σὲ ἀδυναμία ἀπορρόφησης τῆς ἀπὸ τὴν κατανάλωσιν.

γ) Ὅτι ὁ πολλαπλασιασμὸς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος δὲν γίνεται ἀνάλογα μὲ τὴν αὐξηση τῆς παραγωγῆς ἀλλ' ἀκολουθεῖ τὴ τροχιά παραβολικῆς καμπύλης (ἀπάντηση Σ. Καλογερά καὶ Γ. Νικολαΐδου πρὸς τὸν κ. Κρίσπην εἰς τὸ Τεχνικὸ Ἐπιμελητήριον καὶ τὴ Χωρονομικὴ Ἑταιρεία βλ. «Τεχνική», τεῦχος 14/10 Μαΐου 1944).

Νομίζομε πὼς οἱ ἐπικρίσεις ποὺ ἔγιναν στὸν κ. Κρίσπη οὔτε εἶναι ἐντελῶς σωστὲς ἀλλὰ οὔτε καὶ εἶναι τέτοιες ποὺ νὰ μπορούν νὰ καταλύσουν τὴν βάση ἀπ' ὅπου ξεκινᾷ ὁ Σ., ἂν τυχὸν θεωρήσουμε σὰν ὀρθὴ αὐτὴ τὴ βάση. Ὁ κ. Κρίσπη ἂν δὲν περιφρονῶσε τὴν οἰκονομικὴ ἐπιστήμην ἀπὸ σεβασμὸ τοῦλάχιστον πρὸς τὸν ἐπιστημονικὸν σοσιαλισμὸν ποὺ ἰσχυρίζεται ὁ ἴδιος ὅτι πρεσβεύει, θ' ἀπαντοῦσε μὲ ἐπιχειρήματα τῆς ἰδίας

της θεωρίας του επιστημονικού σοσιαλισμού, της μαρξιστικής δηλαδή θεωρίας στους επικριτές του:

1) α) "Ότι μπορεί το ποσόν των 250 δρ. να είναι υπερβολικό, αλλά πάντως η αξία της ημερησιας εργασίας είναι μεγαλύτερη από τον μέσο όρο των 70—100 δραχμών γιατί έξω από την αξία της πρώτης ύλης και του άλλου σταθερού κεφαλαίου, τα άλλα είναι υπεραξία δηλαδή α π λ ρ ω τ η δουλειά του εργάτη. Θάτανε παράλογο να υποθέσουμε πως ο εργάτης πληρώνεται δλόκληρη την αξία της δουλειάς που πραγματοποιεί γιατί τότε ο καπιταλιστής επιχειρηματίας από πού θα βγαζε το κέρδος τους; Εκτός αν δεχτεί κανείς την αντιμαρξιστική θεωρία πως το κέρδος «π ρ ο σ τ ι θ ε τ α ι» στα έξοδα της παραγωγής. β) Το κόστος της δουλειάς του εργάτη στις αναπληρωμένες χώρες είναι μικρότερο γιατί η παραγωγικότητα και οι τεχνικές συνθήκες είναι εξαιρετικά αναπτυγμένες ενώ εδώ εφίσκονται σε χαμηλό επίπεδο. γ) Η δασμολογική προστασία υψώνει τη συνολική τιμή του προϊόντος αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι ο εργάτης παύει να απομυζείται με διπλή μάλιστα μορφή από το κεφάλαιο (υπεραξία—έξογκωμένες τιμές ειδών συντήρησης του εργάτη). Είναι άλλως γεγνηστό πιά πως τα μεροκάματα στην Ελλάδα είναι το φτηνότερο «εμπόρευμα»!

2) Το επιχείρημα της αδυναμίας απορρόφησης της παραγωγής κλπ. δεν στέκει για μίαν οικονομία που εξουδετερώσει ή προχωρεί σταθερά να εξουδετερώσει τις βασικές αντιθέσεις του καπιταλισμού γιατί σε μία τέτοια οικονομία η μεγάλη παραγωγή (κυρίως μέσων παραγωγής στην πρώτη περίοδο) επιδρά απ' ευθείας και ευμενώς, βελτιώνει δηλαδή το βιωτικό επίπεδο γιατί ανεβάζει την ίδια την αγοραστική δύναμη.

3) Συνέπεια των παραπάνω είναι και η αρμονική αύξηση του εθνικού εισοδήματος με την αύξηση της παραγωγής.

Πού λοιπόν βρίσκεται η βάση της κριτικής για το σχέδιο του κ. Κρίστη;

Εδώ δηλώνουμε πως η κριτική των τεχνικών ύπολογισμών αφήνεται στους τεχνικούς γιατί το αποτέλεσμα της, θετικό ή αρνητικό, θα άλλαζε το ποσοτικό ή, το τεχνολογικό μέρος του σχεδίου του κ. Κρίστη. Το ζήτημα όμως δεν είναι μονάχα να διορθώσουμε τους αριθμούς του κ. Κρίστη, ή, να τους αλλάξουμε, αλλά να διαπιστώσουμε αν στη βάση του τοποθετεί και αντιμετωπίζει σωστά το πρόβλημα της ανοικοδόμησης ο κ. Κρίστης με το 20τέος του Σχέδιο!

Να ποιά θεωρούμε εμείς ο υ σ ι α σ τ ι κ ά α ρ ν η τ ι κ ά σ τ ο ι χ ε ι ά:

1) Ο κ. Κρίστης ξεκινάει από μία γενική άφηρημένη έννοια, την έννοια του «χωρονομικού» πλάνου και προσπαθεί να εντάξει «μηχανικά» μέσα σ' αυτή την φορμούλα, μία συγκεκριμένη κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα που δεν έκανε τον κόπο να την μελετήσει στις βασικές πρώτ' απ' όλα γραμμές της.

Η κοινωνικοοικονομική αυτή πραγματικότητα, είναι ή ελληνική πραγματικότητα με τα ιδιόμορφα προβλήματα της που για να λυθούν πρέπει πρώτα να διαγνωστούν σωστά. Ο κ. Κρίστης περιορίζεται να διαγνώσει το «κακώς έχειν» της ελληνικής πραγματικότητας μονάχα στο άνοργάνωτο της κρατικής λειτουργίας, στον παρασιτισμό ωρισμένων επαγγελματιών και στην έλλειψη υδρολογικής γενικά οργάνωσης στην οικονομική και κοινωνική ζωή. Μ' άλλα λόγια βλέπει τα αποτελέσματα σαν αίτιες και τις αίτιες π.χ. άσυνδοσία του κεφαλαίου, σαν αποτελέσματα. Γιατί όμως συμβαίνει αυτό; Η εξήγηση της θέσης αυτής που παίρνει ο Σ. στη θεώρηση των ελληνικών προβλημάτων νομίζουμε ότι μπορεί να βρεθεί από τη θέση που παίρνουν γενικότερα οι θεωρητικοί της «τεχνοκρατίας» στην αντιμετώπιση των κοινωνικών και οικονομικών ζητημάτων. Οι «τεχνοκράτες» όπως ο καθηγητής Ρουσόπουλος λέει προλογίζοντας το βιβλίο του κ. Κρίστη κι' όπως

υποστηρίζει ο ίδιος ο Σ. στις σελίδες 5 και 6, πιστεύουν ότι «μοναδικός έκτελεστής της παραγωγής δεν είναι πιά η σωματική εργασία αλλά εμφανίζεται σαν κύριος έκτελεστής η πνευματική εργασία». Οι «πνευματικοί κατασκευαστές» λοιπόν μπορούν να οργανώσουν τη ζωή μιας χώρας σύμφωνα με τις υποδείξεις της Τεχνικής και να εφαρμόσουν ένα «χωρονομικό» σχέδιο μέσα στο οποίο ο χώρος και οι κάτοικοι αποτελούν απλά στοιχεία (πιόνια) που θα χρειαστεί ο τεχνικός για να πραγματοποιήσει το σχέδιό του. Οι «πνευματικοί κατασκευαστές», αποτελούν τους πνευματικούς «στρατηγούς» του σχεδίου και σκέπτονται μόνο με αριθμούς, και τεχνικούς κανόνες που μπορεί να εφαρμοστούν α περιόριστα στο χώρο και το χρόνο που διαθέτουν γιατί και το έμφυχο υλικό τους είναι μία μάζα που ΑΥΤΟΙ τη διαθέτουν και τη διευθύνουν σύμφωνα με τις έπιταγές του «Σχεδίου χωρονομίας»... Ο σοσιαλισμός για τους τεχνοκράτες είναι μία εφαρμογή «ΤΕΧΝΙΚΩΝ» κανόνων και συμπερασμάτων σε μία ωρισμένη κοινωνία και σ' ένα ωρισμένο χωρόχρονο!

Μία τέτοια κοσμοθεωρητική «θεμελίωση» του σοσιαλισμού, είναι έντελως αντίθετη προς τις αρχές και την ίδια τη φύση του επιστημονικού σοσιαλισμού. Η «τεχνική» για το σοσιαλισμό είναι αποτέλεσμα ωρίμανσης και μεταβολής των κοινωνικών συστημάτων που εκφράζει την αλλαγή του ρόλου κάθε τάξης μέσα στην παραγωγή. Η «τεχνική» δεν μπορεί να θεωρηθεί σαν «αυτοσκοπός» ούτε ποτέ μπορεί ν' αντικαταστήσει την πολιτική και κοινωνικοοικονομική δράση που κινούν την ιστορία διαλεκτικά εκφράζοντας την ανάγκη της υποστήριξης και της ανάδειξης της προοδευτικής τάξης που καλείται να παλέψει ήγετικό ρόλο στην κοινωνική ιστορία.

Οι κοινωνικοί αγώνες δεν θα βρουν τη λύση τους με το ν' αναθέσουμε στους «πνευματικούς κατασκευαστές» την παντοδύναμη διαχείριση των ζητημάτων της ανθρωπότητας. Οι κοινωνικοί αγώνες μπορούν να τελειώσουν μόνο με την νίκη μιας και μοναδικής προοδευτικής τάξης, της εργατικής τάξης και των συμμάχων της. Ο «νόμος» δεν μπορεί να λύσει από μοναχός του το κοινωνικό ζήτημα. Έτσι μόνο μπορεί να έννοηθεί ο σοσιαλισμός και μάλιστα ο «επιστημονικός σοσιαλισμός» που ισχυρίζεται ο κ. Κρίστης ότι εκπροσωπεί. Είναι αυτόνομο ότι ο ρόλος των τεχνικών και «κατασκευαστών» στη σοσιαλιστική κοινωνία χωρίς να είναι αυτός που νομίζει ο κ. Κρίστης, θα είναι σοβαρότερος και πιο υπεύθυνος γιατί οι τεχνικοί θα είναι έντολοδοχοί του λαού (και όχι μιας έξω τόπου και χρόνου «τεχνικής») για το έργο της σοσιαλιστικής ανοικοδόμησης.

Ο σοσιαλισμός αποτελεί την προϋπόθεση της απελευθέρωσης της τεχνικής προόδου από τα δεσμά που την κρατάει ο καπιταλισμός, αλλά και τον περιορισμό της τεχνικής στη δράση της για όφελος της ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, πράγμα που θα επιβάλλει και θα κρίνει η κοινωνία σαν σύνολο και όχι ένα «τράστ έγκεφάλων» μονάχα.

2) Α ρ ν η τ ι κ ό σ τ ο ι χ ε ι ό που προκύπτει απ' τη λαθεμένη κοσμοθεωρητική τοποθέτηση του κ. Κρίστη είναι και ο τρόπος που αντιμετωπίζει το ελληνικό πρόβλημα της ανοικοδόμησης.

Ο κ. Κρίστης αντί να προσπαθήσει να συλλάβει το νόημα της κοινωνικής διάρθρωσης και της οικονομικής κατάστασης στη χώρα μας, όπως θα παρουσιαστεί μετά από μία προσεχή και πιθανή μεταβολή, «σκιτσάει» το πλάνο του με προϋπόθεση, την «κρατικοποίηση όλων των μέσων παραγωγής», δηλαδή με την απ' ευθείας εφαρμογή ενός συστήματος που προϋποθέτει κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας σ' όλη την οικονομία και σ' αυτή ίσως την αγροτική οικονομία. Ο Σ. φαντάζεται ότι μπορεί μ' ένα μαγικό «κουμπι» να ρυθμίσει αυτόματα τη θέληση όλων των τάξεων και των ατόμων για την έκτέλεση του «χωρονομικού» του σχεδίου.

Στο σημείο αυτό λοιπόν μπορούμε να πούμε κι' εμείς πως για την Ελλάδα αυτά αποτελούν αν' όχι χωρονομική φαντασία τουλάχιστο άγνοια της πραγματικότητας.

Στο πρώτο στάδιο όμως της ανοικοδόμησης δεν μπορούμε να υπολογίζουμε παρά μόνο στη δημιουργία των προϋποθέσεων του σοσιαλισμού, κι' όχι σ' αυτήν

την ίδια την πραγματοποίηση του σοσιαλισμού. Στην περίοδο που έρχεται ένα πραγματοποιήσιμο καθήκον υπάρχει: Ν' απαλλαγεί ή οικονομία από τα δεσμά του ολιγαρχικού κεφαλαίου και ν' αρχίσει ή ανάπτυξη της οικονομίας για την αξιοποίηση της χώρας.

Αν ξεκινούσε από τέτοιες προϋποθέσεις ο Σ. θα εξέταζε το θέμα του με συνέπεια και έδαφικότητα και δεν θα έπεκτεινόταν έξω από τα όρια του δυνατού.

3) Η ύπερβολικότητα των υπολογισμών του Σ. οφείλεται σ' ότι ακριβώς δεν καταπίστηκε μεθοδικά από τα γενικά στα ειδικά προβλήματα τοποθετώντας τα δεύτερα σε μία βαθμιαία εξέλιξη. Έτσι αντί να υπολογίζει στο ένεργειακό π.χ. την υδροηλεκτρική παραγωγή για ό λ ο κ λ η ρ η την επιφάνεια της Ελλάδας, θα άρχιζε από ένα πρακτικό σχέδιο ήλεκτροποίησης με τη δημιουργία ενός ή περισσότερων βασικών συγκροτημάτων για την δημιουργία ενός έθνικού ήλεκτρικού δικτύου. (Τέτοιες μελέτες έκαναν πολλοί τεχνικοί ως τώρα). Προτιμώτερο και οικονομικότερο ν' άρχίσουμε από τα 5 δισεκ. ΩΧΒ παρά από τα 40 δισεκατομμύρια. Το ζήτημα των κεφαλαίων θα το αντιμετώπιζε επίσης εξέλικτικά, δηλαδή σύμφωνα με την ανάπτυξη του «δυναμικού» της οικονομίας μέσα σε κάθε χρονική περίοδο και όχι μονάχα με την πανάκεια του επαγγελματικού προσανατολισμού και άλλα έμπειρικά μέτρα.

Παρ' όλη όμως τη βασικά λαθεμένη αντιμετώπιση του προβλήματος της ανοικοδόμησης ο Σ. παρουσιάζει και θετικά στοιχεία στη μελέτη του που θάτανε άδικο να μην εξαρθούν και μάλιστα σε μία περίοδο άμφιταλαντεύσεων και αμφιβολιών γύρω από τις δυνατότητες της ανάπτυξης της χώρας μας. Τέτοια θ ε τ ι κ ά σ τ ο ι χ ε ι ά είναι:

1) Ότι ο κ. Κρίστης αναζητάει τη λύση των προβλημάτων της ανοικοδόμησης μέσα στη χώρα μας και με τις δυνάμεις της χώρας μας. Ο κ. Κρίστης πιστεύει—και αυτό τον τιμάει σαν επιστήμονα—στις άπειρες δυνατότητες για την ανάπτυξη και την προκοπή του τόπου μας.

2) Ο κ. Κρίστης τοποθετεί σ' ό κέντρο των ύπολογισμών του τον παράγοντα «ΕΡΓΑΣΙΑ». Αυτό είναι ένα στοιχείο που σε συνδυασμό με το πρώτο δείχνει πως διαισθάνεται σωστά ο Σ., ότι ή λύση του προβλήματος της ανοικοδόμησης πρέπει να στηριχτεί στη καθολική κινητοποίηση της εργατικής δύναμης δλόκληρου του λαού μέσα σ' ένα απαλλαγμένο από έκμετάλλευση καθεστώς.

Νομίζουμε πως ο κ. Κρίστης μπορεί και πρέπει να συνεχίσει τη προσπάθειά του συμβάλλοντας στη μελέτη των ζητημάτων της ανοικοδόμησης σαν τεχνικός.

Νομίζουμε ακόμα πως αν περιορίσει τη σκοπιά της μελέτης του σε ένα κλάδο ωρισμένο της τεχνικής θα είχε πολλά να προσφέρει με το συνθετικό πνεύμα που τον διακρίνει.

Θέλουμε να ελπίζουμε πως οι επιφυλάξεις που διατυπώσαμε για τις κοινωνικοοικονομικές απόψεις του κ. Κρίστη θα συντελέσουν στο να μας δώσει σε προσεχή εργασία του δείγματα της κατανόησής του για κάθε υπόδειξη που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την θεμελίωση και την απόδειξη αυτού που πιστεύουν σήμερα οι προοδευτικοί επιστήμονες: Πως ή χώρα μας είναι όχι μόνο ικανή να ζήσει και να βελτιώσει το επίπεδο ζωής των κατοίκων της μα και ν' αναπτύξει τεχνικοοικονομικά στη σειρά των πιο προοδευμένων χωρών.

Δ. Μ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Γενικά

Γ. Β. Χαλκιοπούλου: «Ο Μηχανισμός των τιμών εις την Σοσιαλιστικήν Οικονομίαν» «Σοσιαλιστικά Μελέται» υπό την διεύθυναν Σ. Ζολώτα. Σελ. 180. «Α. Παπαζήσης» 1945.

Το πρόβλημα και ή ιστορία του. Η άποψη του Κ. Μάρξ και οι νεοσοσιαλιστικές απόψεις. Η Γενική λύση του προβλήματος. Οι τιμές των αγαθών κατανάλωσης και των παραγωγικών μέσων. Η γενική ισορροπία.

Τράπεζες—Πίστη

Θ. Γαλάνης: «Αναδιοργάνωση της πίστωσης και των τραπεζών». Σελ. 64 «Α. Παπαζήσης» 1945.

Εξετάζεται το ζήτημα της ειδικεύσεως των Τραπεζών και προτείνεται α) να μετατραπεί ή Έθνοτράπεζα σε τράπεζα Βιομηχανικής Πίστης β) ή άσκηση της Έμπορικής Πίστης ν' αναληφθεί αποκλειστικά από τις λοιπές ιδιωτικές τράπεζες που θα περιορισθούν συγχωνευόμενες. Για τον συντονισμό της πιστωτικής δράσης προτείνεται να λειτουργήσει Κεντρικό Συμβούλιο Συντονισμού για την κατάλληλη κατανομή των πιστώσεων στους διαφόρους κλάδους της Οικονομίας και τέλος για τον έλεγχο και Έποπτεία των ιδιωτικών τραπεζών προτείνεται ειδικό σώμα «Ελέγχου μ' επικεφαλής τον Γενικών τραπεζικών Έπιτροπον.

Εργατική νομοθεσία

Μιλτιάδης Πορφυρογένης: «Η Σύμβαση εργασίας». Σελ. 94 «Γ. Ζαχαρόπουλος» 1945.

Κριτική των άρθρων του Αστικού Κώδικα σχετικά με τη σύμβαση εργασίας. Άδικομερές έπισκόπηση όλης της ύλης του εργατικού δικαίου, και ειδικότερα: Συστατικά στοιχεία της σύμβασης εργασίας—Υποχρέωση καταβολής μισθο—Διεθνείς συμβάσεις και Χάρτα του Ατλαντικού ως προς τα όρια του μισθού—Υπερφορές και αλλαγή τους—Μη άποδοχή ήπηρεσιών από τον εργοδότη και υποχρέωσή του να καταβάλει τους μισθούς—Αρρόστεια του εργαζομένου—Μέτρα προστατευτικά ύγείας και ασφαλείας—Ασυμψήφιστο και ακατάσχετο των μισθών—Άδειες—Εφευρέσεις εργαζομένου—Σύμβαση ωρισμένης και άοριστης διάρκειας—Καταγγελία—Συλλογικές συμβάσεις—Χαρακτήρας εργατικών νόμων σαν δημοσίας τάξεως, κι' άλλα.

Από τη μελέτη διαπιστώνεται ή δυσσοδορικότητα του Αστικού Κώδικα, σε πολλά σημεία πιο καθυστερημένου κι' από το σύγχρονό δικαιο.

Σ. Κλαδά: «Η εργατική μας πολιτική και Νομοθεσία». Σελ. 110. «Σακκουλάς» 1945. Ιστορία, ανάλυση και κριτική της εργατικής νομοθεσίας και πολιτικής.

Διόφορα

Κ. Μουρεβλή: Το δικαίωμα της Γυναικείας ήσους στο πλαίσιο των γυναικείων διεκδικήσεων. Σελ. 85. «Μ. Βασιλείου» 1945. Ιστορική, Κοινωνική και Νομική Έρευνα.

Μ. Αζάκη: Οι Έλληνίδες φρευροι της Ελλάδας. Σελ. 56. «Ο Ρήγας» 1945.

Το μαρτυρολόγιο των Έλληνίδων που έπεσαν στο κίνημα της Έθνικής Αντίστασης. Το έπνημα της Έλληνίδας και οι γυναικείες κατακτήσεις στους θεσμούς της ελευθέρως Ελλάδας.

1) Θεωρία που επαγγέλλεται τη λύση όλων των προβλημάτων της κοινωνικής, οικονομικής κλπ. ζωής με την «ΤΕΧΝΙΚΗ» σαν παντοδύναμο ρυθμιστή που πρέπει να μπει πάνω από την πολιτική και οικονομική σκέψη.

● ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ "ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ"

Με την ανατίμηση της χρυσής λίρας, μπαίνουμε σε μια νέα φάση της πολιτικής που απέβλεπε στο να σταθεροποιηθεί η οικονομία σε χαμηλά επίπεδα, δηλαδή της πολιτικής του αντιπληθωρισμού στις τιμές και το νόμισμα. "Αν η νέα αυτή φάση θα είναι και η τελευταία δεν το γνωρίζουμε. Γνωρίζουμε μονάχα ότι το διάστημα που μας πέρασε ήταν αρκετό για να καταδείξει την αξία της οικονομικής πολιτικής του κ. Βαρβαρέσου, την πρακτική αξία της.

Η δέσμευση των τιμών—από την τιμή της εργασίας ως τη τιμή της χρυσής λίρας—παράτην αόστηρη αγορανομική παρακολούθηση και την υποκατανάλωση των μεγάλων μοχλών κτυπημένων από την ανεργία, κατέληξε στην απόκρυψη των ειδών και στην κρυφή αγορά, δηλαδή στο αντίθετο του επιδιωκόμενου. "Ενώ ταυτόχρονα η βιομηχανική δραστηριότητα έχει κυριολεκτικά εκμηδενισθεί.

Η ανατίμηση όμως της λίρας, που είναι πραγματική αποτελεί μια μεγάλη διάτρηση στο «πρόγραμμα», που συμπαρασύρει και όλα τα άλλα είδη προς την ανατίμηση. "Υπό την εποψη αυτή τα συμπτώματα είναι καθαρά και δείχνουν ότι βρισκόμαστε στο τέλος του «προγράμματος», το οποίο ο κ. Βαρβαρέσσος χαρακτηρίζει—από υπερβολική μετριοφροσύνη ίσως—το μόνο εθνικό οικονομικό πρόγραμμα.

● ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Βασική προϋπόθεση για την ανοικοδομητική προσπάθεια της χώρας είναι η παγίωση μιας σταθερής πολιτικής καύτοσης που να εγγυάται για τους εργαζόμενους ησυχία και ασφάλεια.

"Αντί γι' αυτό βλέπουμε ή υπαίθρος να βρίσκεται υπό των διωγμών των ενόπλων συμμοριών που λυμάνονται όλες τις περιοχές της χώρας με το θρασύτατο πρόσχημα ότι... «εμπεδώνουν την δικασλευθείσαν τάξιν»! Πληθυσμοί χωριών δολοκλήρων μεταναστεύουν, και η παραγωγή καταστρέφεται και εγκαταλείπεται.

"Αλλά και στις πόλεις μαθαίνουμε και διαβάζουμε καθημερινά ότι γίνονται επιδρομές στα εργοστάσια και άλλα καταστήματα εργασίας και ότι η ανάμιξη των τρομοκρατικών στοιχείων πύ προεκαλούν σε... βοήθειες τους οι επιχειρήσεις στα συνδικαλιστικά ζητήματα και στις διενέξεις εργατών και εργοδοτών, γίνεται δευτέρη μέρα με τη μέρα.

Όπως όλος ο δημοκρατικός κόσμος, νομίζουμε κι' εμείς πως για την απαλλαγή του εργαζόμενου λαού από τη τρομοκρατία όπως και για την αντιμετώπιση των άλλων εθνικής σημασίας ζητημάτων χρειάζεται να εφαρμοστεί και στην

ΣΤΙΓΜΕΣ

Έλλάδα η μοναδική σήμερα σωστή λύση που είναι: σχηματισμός π ρ α γ μ α τ ι κ ά αντιπροσωπευτικής Κυβέρνησης.

● Η ΟΥΝΡΑ

Κυριώτερο—υπό όρισμένες δε περιπτώσεις σχεδόν αποκλειστικό—τήτογμα της οικονομικής πολιτικής, την οποία επιζητεί να ασκήση η σημερινή κυβέρνηση, είναι το πρόγραμμα ανεφοδιασμού της χώρας σε τρόφιμα και μέσα παραγωγής. Που κατέστωσε και έφασε μόλις η Ούνρα με δική της πρωτοβουλία και δική της ευθύνη. Το πρόγραμμα όμως αυτό, χάρη και στο πρακτικό πνεύμα που κυβερνά τους Αμερικανούς, έχει μια τέτοια ελαστικότητα, που επιτρέπει την παντοειδή ανάμιξη ο'δλους τους τομείς της οικονομικής ζωής κι' εκεί όπου η βασική συμφωνία το επιτρέπει κι' εκεί όπου δεν προβλέπεται. Χωρίς διόλου να παραγνωρίζουμε την υεογενετική επίδραση που μπορεί να έχει στην πρακτική λύση πολλών δυσκολιών η παναρωδιότητα της Ούνρα, παρατηρούμε ότι η ανάμιξη αυτή γεννά βασικά προβλήματα, που μόνο μια εθνική κυβέρνηση θα μπορούσε ν' αντιμετωπίσει. Διότι ένα από δυο πρέπει να συμβεί: ή θα αναλάβει η Ούνρα την ελλη ανασυγκρότηση του τόπου, όποτε πρέπει να αναθεωρηθούν οι υπάρχουσες συμφωνίες, ή η κυβέρνηση δεν έχει κανένα σχέδιο και κανένα πρόγραμμα ανασυγκρότησης, στην έκταση του οποίου να συμβάλει η Ούνρα, όποτε εκείνο που προέχει είναι ν' αντικατασταθεί η σημερινή κυβέρνηση από μιαν άλλη ή όποια να καταρτίσει ένα πρόγραμμα οικονομικής ανασυγκρότησης.

● Η "ΚΡΙΤΙΚΗ" ΤΟΥ Κ. ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Με αξιώσεις «επιστημονικής» κριτικής, έκυκλφόρησε πριν λίγες μέρες ένα βιβλίο του κ. Π. Γαρουφαλιά με τον αρκετά βαρυσήμαντο τίτλο: «Η Επιστήμη και ο Σοσιαλισμός στην Ελλάδα». Προκαλεί όμως απογοήτευση το διάβασμα του βιβλίου αυτού γιατί πραγματικά ούτε με το θέμα που αναφέρει στο τίτλο του καταπιάνεται ο συγγραφέας του, ούτε καν με κριτική επιστημονική του βιβλίου του καθηγητή "Αγγελόπουλου «Ο Σοσιαλισμός» που θέλει απλώς ο κ. Γαρουφαλιάς να παρουσιάσει σαν «μωσαϊκό» και σαν «συνονθύλευμα» αποσπασμάτων από διάφορους ξένους συγγραφείς.

γραφείς.

Λέμε «που θέλει απλώς να παρουσιάσει ο κ. Γαρουφαλιάς, γιατί αυτό μονάχα το συμπέρασμα προπαθεί και ιδρώνει ο συγγραφέας να κάνει τους αναγνώστες του να χωνέψουν.

Νομίζουμε (ανεξάρτητα απ' όποιονδήποτε επιφύλαξη θα είχαμε για τις απόψεις που έκθετεί στο βιβλίο του ο κ. καθηγητής) πως στα «επιχειρήματα» της «αντιγραφής», «συνονθυλευμάτων» κλπ. του κ. Γαρουφαλιά δεν έχουμε ν' απαντήσουμε περισσότερα απ' όσα αναφέρει ο κ. "Αγγελόπουλος στην επιστολή του που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Βήμα» της 5ης Αυγούστου 1945.

Αυτό που θέλουμε όμως να τονίσουμε σαν περιοδικό που θέλει ν' ακολουθεί όρισμένες αρχές πάνω στα ζητήματα α το επιστημονικού ή θ ο υ ε είναι:

Πρώτο: "Ότι μία κριτική πρέπει να ξεκινάει απ' την προϋπόθεση πως γίνεται για να δ φ ε λ ή σ ε ι τόν αναγνώστη και να τόν «π ρ ο α γ α γ ε ι» στην ίδια του τη κρίση. Μία τέτοια κριτική πρέπει ν' αφορά το περιεχόμενο, την ουσία ενός βιβλίου κατά κύριο λόγο.

Δεύτερο: Μία τέτοια κριτική πρέπει να είναι καλόπιστη.

Η «κριτική» λοιπόν του κ. Γαρουφαλιά δεν έχει ούτε την μια ούτε την άλλη προϋπόθεση.

"Αντίθετα το διάβασμά της πείθει τον αναγνώστη, πως η «κριτική» αυτή γράφτηκε με μοναδικό σκοπό να δυσφημίσει ένα δόκιμο επιστήμονα και συγγραφέα όπως είναι ο καθηγητής κ. "Αγγελόπουλος.

Η συζήτηση μάλιστα που έγινε στον καθημερινό τύπο, έδειξε και κάτι άλλο: ότι η αίτια της δυσφημιστικής προσπάθειας του κ. Γαρουφαλιά είναι πολιτικοί λόγοι.

Μπορούμε λοιπόν να πούμε με δύο λόγια πως η έκδοση του βιβλίου του κ. Γαρουφαλιά συντέλεσε μονάχα στο να κατεβάσει ακόμα περισσότερο το επίπεδο των «επιστημονικών» διαμαχών που δεν έπαψε ακόμα στην Ελλάδα μια που αρκετοί «επιστήμονες» επιμένουν να μην ασχολούνται με τίποτα σοβαρότερο στον τόπο αυτό που παρουσιάζει τόσα μεγάλα και ο υ σ ι α σ τ ι κ ά επιστημονικά προβλήματα.

Ανακοίνωση

Ο καθηγητής κ. Χ. Θεοδωρίδης πληροφορεί τους αναγνώστες του «Ανταίου» ότι αποσύρθηκε από τη διεύθυνση του περιοδικού.

Η Συντακτική μας Επιτροπή διερμηνεύοντας και τη γνώμη όλων των συνεργατών και φίλων του περιοδικού, εύχεται θερμά το κ. καθηγητή για τις προοπτικές που μέχρι σήμερα κατέβαλε για την έκδοση και ανάδειξη του περιοδικού.

"ANTAEUS,"

FORTNIGHTLY REVIEW DEVOTED TO THE STUDY OF THE PROBLEMS OF REHABILITATION AND RECONSTRUCTION

CONTENTS

To the Greek Scientists	Editorial
Contribution of Popular Arts and Handicrafts to Reconstruction	P. Tsabassis
Reconstruction and Labour	A. Abatzis
Internal Organisation of Industrial Enterprises	D. Angelopoulos Engineer, Technologist, University Assistant.
Crisis of Science in Greece (Answer to an Article of Mr P. Kouvelis)	S. Maximos
A.S.O. — K.Y.D.E.P. and others Institutions exploiting Peasants Splitting the Atom in Modern Physics	K. Sideris
Book Reviews	Th. K.
Points	D. B.
Bibliographical Bulletin	

"ANTÉE,"

REVUE BIMENSUELLE POUR L'ETUDE DES PROBLÈMES DE LA RECONSTRUCTION

SOMMAIRE

Aux Travailleurs de la Science Article du Fond	
Art populaire et Artisanat dans les cadres de la reconstruction	P. Tsabassis
La reconstruction et le probleme du travail	A. Abatzis
L'organisation interieure du travail dans les entreprises industrielles	D. Angelopoulos Ingenieur Dipl — Technologue — Professeur Agrégé
La crise de la science en Grece (Réponse à un article de Mr P. Kouvelis)	S. Maximos
A.S.O. — K.Y.D.E.P. etc : Institutions d'exploitation du paysan	K. Sideris
Le scindement de l'atome dans la physique moderne	Th. K.
Critique du livre	D. B.
Mises au point	
Bulletin bibliographique	

Συνδρομές:

Για έξη μήνες δραχ. 1.200 Γιά τρεις μήνες δραχ. 600
Για τις τράπεζες και τους Οργανισμούς το χρόνο δραχ. 5.000

Διαφημίσεις:

Ολόκληρη σελίδα δραχ. 16.000 Μισή σελίδα δραχ. 9.000

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΑΧΜΕΣ 100